

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / C.J. de Ruijter

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN

757

C.J. de
Omgaan met verschillen
in de kerk

MEDITATIEF

762

H.P. Dam
... geheim van je leven

WANDELEN MET GOD

763

H.J. Messelink
Groeien in het geloof –
waar gaat dat naar toe?

ACHTERGRONDEN

765

C.J. de Ruijter
Opgewekt gereformeerd

ACHTERGRONDEN

770

J. Borgdorff
Voelen is zo moeilijk
dat een kind het kan

GEMEENTE IN OPBOUW

773

M. te Velde
Opgezaaid met een
dominee...*en verder...*Nieuw uitgekomen
Meegelezen/Uit de kerken

OMGAAN MET VERSCHILLEN IN DE KERK

*L*ange tijd hebben we een hechte eenheid gevormd, In onze kerken **was er** een grote **duidelijkheid** over wie we waren en waf we wilden. We ,wisten onderling ook wat **we** aan elkaar hadden, Maar langzamerhand brokkelt die eenheid af. Er worden verschillen zichtbaar in onze kerken, Verschillen die over meer gaan dan *alleen* bijzaken. **Soms** lijkt het erop dat er bepaalde richtingen aan het ontstaan zijn. De afgelopen twee weken **heb ik** **geprobeerd** iets van **de** achtergrond daarvan te beschrijven. In vervolg daarop wil ik in dit artikel aangeven langs **welke** weg we m.i. ons zouden kunnen richten op het vinden van elkaar.

Het gebruikte model

In twee voorgaande artikelen heb ik geprobeerd om geloofsverschillen aan te duiden met behulp van een modelletje (van drs. J. de

Mey). Het brengt in kaart, hoe steeds vier sectoren te herkennen zijn in godsdienstig leven. Als geheugensteuntje herhaal ik nog even, wat met de vier verschillende sectoren wordt aangeduid:

1. *Dogmatiek*: Wat geloven wij?
 2. *Ethiek*: Hoe handelen wij?
 3. *Spiritualiteit*: Hoe gaan we met God om?
 4. *Cultuur*: Binnen wat voor wereld geloven wij?
- U vindt het model hiernaast (afb. 1).

Drie stromingen

Tot nu toe heb ik de verschillen beschreven aan de hand van drie stromingen die m.i. wel herkenbaar zijn binnen onze kerken. Ik constateerde, dat we als vrijgemaakte kerken een redelijk sterk accent op dogmatiek gelegd hebben. Overigens is dat een trek die je ook breder in de gereformeerde traditie kunt aantreffen. Er is een sterke ge-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELSKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RIJTER,
DS. A. DE SMOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8285
AG Kampen, Tel. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kam-
pen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 85,75 p r jaar; f 46,25 per halfjaar; studen-
ten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

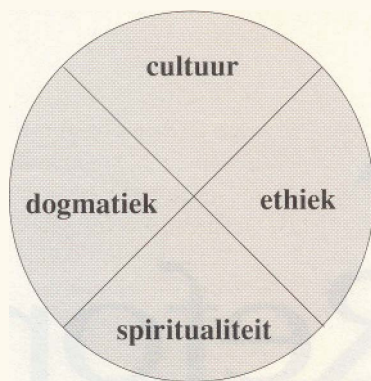
De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralactah. Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Afbeelding 1.

richtheid op de zuiverheid in de leer. ik typeerde daarom de hoofdstroom van onze kerken voor het gemak maar als *orthodoxie*. Daartegenover signaleer ik het opkomen van wat **K** gemakshalve maar even noem een *evangelische manier van geloven*. Sterke gerichtheid op een persoonlijke band met Christus is hier heel centraal. Ge-loofsbeleving is een belangrijk the-ma. Dat gaat vaak hand in hand met sterke aandacht voor de heili-ging van het leven. Tegelijk valt te constateren, dat dogmatiek bij deze manier van geloven gemakkelijk naar de achtergrond schuift. Het formuleren van de leer in dogma's of belijdenissen waar je je op vast-legt, e r ~ & men vaak als &&-lijk. Het kan & persoonlijke ge-loofsbeleving in de weg staan. Maar het kan ook gemakkelijk scheiding maken. In veel evangeli-sche kringen is de dogmatiek (en ook de theologie **M** het algemeen) dan ook vaak sterk onderontwik-keld.

Een andere tegenbeweging zou ik benoemen als een nieuw soort *cultuurchristendom*. Ik bedoel daar-mee dat mensen deze manier van geloven kiezen door sterk in te zet-ten bij het levensgevoel. dat bij on-ze cultuur past. Ze voelen zich in de eerste plaats kind van deze tijd, en vindendat hun manier van gelo-ven daarnaar vorm moet krijgen. Dogmatiek is daarbij meestal een moeilijk punt. Voor een echt cul-tuurchristendom is eigenlijk voor-waarde, dat je de dogmatiek (voor-

lopig) tussen haakjes zet. Voor e-ien, die in d e richting denken, zijn in de dogmatiek veel beslissin-gen genomen die echte openheid naar de cultuur onmogelijk maken. Daarom voelen ze dogmatiek (en confessie) vaak als een hindernis om in de wereld van vandaag chris-ten te zijn.

Ik denk, dat w nog wel meer over verschillen in onze kerken te zeg-gen is. && om het overzichtelijk te houden beperk ik me tot deze drie richtingen: Als hoofdstroom *orthodoxie*. Als tegenbewegingen *evangelisch geloven* en *cultuur-christendom*.

Groeiend verschil

Als je op deze manier de drie stro-mingen beschrijft, zie je duidelijk dat het soms echt om tegenbewe-gingen gaat. Terwijl dogmatiek de overheersende invalshoek is bij de orthodoxe hoofdstroom, is dat juist de zwakke plek (om niet te zeggen: de blinde vlek) bij de andere twee stromingen. Natuurlijk is dat een beetje simpel gezegd. De werkelijkheid zit altijd ingewikkelder in el-kaar. Maar de hier geschetste tegen-stelling is m.i. wel aanwezig. En die tegenstelling wordt dus juist zichtbaar rond de plaats van de dog-matiek.

Op dit punt signaleer ik snel toene-mende verschillen. Daarom is het een belangrijke vraag hoe we om-gaan met verschillen. Wanneer b-paalde stromingen wat uit elkaar groeien, is het gemakkelijk vanuit je eigen positie een etiket ergens op te plakken. Je geeft af op dode orthodoxie. Of je zet een ander ge-makkelijk in de evangelische hoek. Eerlijke vragen bij de belijdenis leg je uit als confessionele ontrouw. Enzovoort.

Open communicatie kan dan heel gemakkelijk in de verdrukking ko-men. Want de verschillende stro-mingen zoeken liever hun eigen weg. Voor je het weet leef je ge-ruisloos langs elkaar heen. En als je dan toch nog een keer b&&-genkomt, is het risico groot dat het

eerder een botsing wordt dan een echte ontmoeting. Juist bij een situatie **waarin** verschillen zichtbaar worden en **ook** groter worden, moet je **bedacht** zijn op uit elkaar groeien. In de huidige situatie van onze kerken is dat niet **denkbeeldig**. Daarom pleit ik voor **een** open gesprek over de **geloofsverschillen** die er **zijn**. Het moet mogelijk zijn om constructief verder te komen met elkaar. In het onderstaande probeer ik **een** richting te wijzen, waarin ik **die mogelijkheden** zoek.

De bron

Voor zo'n gesprek is het belangrijk een gezamenlijk vertrekpunt te vinden. En daarmee bedoel ik dan eigenlijk wel meer dan alleen een aanknopingspunt **vanwaaruit** je **verder** kunt praten met elkaar. Ten diepste zal een **gesprek** in de kerk alleen maar echt lukken als je met elkaar **teruggaat** naar de bron **waar** je uit leeft. Dat zal voor het bedoelde gesprek het enige **vertrekpunt** kunnen zijn. **Wart** alle **communicatie** in de kerk zal vanuit die bron gevoed moeten worden.

De bron waar wij uit leven ligt in God. Daar **zal** onder ons wel geen verschil van mening over zijn.

Maar dan zullen we juist daar elkaar **ook** goed kunnen vinden. **Teruggaan** naar de bron betekent dan toch, **dat** we de bron van ons geloofsleven aanwijzen in de omgang **die** God **met** ons tot stand brengt. Daar **waar** Hij zich geeft, leren we **Hem** kennen zoals Hij is. Maar daar ontvangen we **ook** de wortel **vanwaaruit** ons leven voor **Hem** **gestalte** gaat krijgen.

Ik denk, dat **we** aan evangelischen toe moeten stemmen, dat zij terecht op dat aspect de **nadruk** leggen. Een levende **band** met Christus, dat is de **wortel van een leven** dat echt bij God hoort. God komt naar ons toe, en wil met ons omgaan. Omgang is daarom **een belangrijk** woord waarmee je leven **uit** geloof kunt **typeren**. **Maar** was dat **ook** niet de inzet **van** de Vrijmaking? Het ging **er toen** toch om **te** blijven

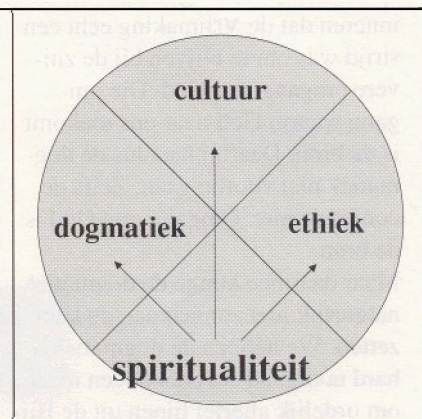
bij wat God **gaf** in Zijn verbond? En Gods **verbond** is immers niets anders, dan dat Hij naar ons toekomt met Zijn beloften en zo **met** ons **om** wil gaan. Wij mogen met **Hem** verbonden zijn. Op die manier gaat ons leven voor anker in Christus. Dat geeft een veiligheid, een geborgenheid en een vrijheid die verder nergens te vinden is. Terecht is er rond 1944 voor gestreden om die vastheid niet prijs te geven voor een leerbeslissing van een synode.

Juist omdat de vrijgemaakte kerken geboren zijn uit de strijd om dat zuiver te houden, zal het ons niet moeilijk **vallen** die **omgang** te erkennen als de bron van alk geloofsleven. Maar **tegelijk** zal iedereen die zo onder de **indruk** is van de sterke geloofsbeleving bij **evangelischen**, zich hier ook in kunnen **herkennen**. Dat betekent dat we een sterk gezamenlijk vertrekpunt **hebben**, waarop we elkaar moeten kunnen vinden. Teruggaan naar deze bron moet een goed vertrekpunt zijn voor het **gesprek binnen** de **kerk** over geloofsverschillen.

Eenheid vanuit de bron

Vanuit deze bron moet er opnieuw een duidelijke eenheid te **vinden** zijn voor het geloofsleven. Ik heb tot nu toe steeds **willen** laten zien, dat de eenheid van het geloofsleven verstoord **wordt**, als **één** van de sectoren een hoofddaccent krijgt. Ik wil **daarom** proberen aan de hand van hetzelfde model nu iets te laten zien van de eenheid die m.i. **mogelijk** is vanuit de genoemde bron. Vanuit de omgang met God ontvangt inderdaad ons **geloof** zijn kracht en eenheid. Het ligt daarom voor de hand die **bron** binnen het model aan te wijzen in de sector spiritualiteit. Daar **ging** het immers om de vraag: Hoe gaan we om met God? Maar dan moet wel tegelijk duidelijk worden, dat hier niet **cl-**nieuw een eenzijdig accent op spiritualiteit gelegd wordt. Het gaat **me** er echt om goed recht te doen aan de samenhang tussen de vier secto-

ren. Blijvend **binnen** het **gebruikte model**¹, zou ik dat als volgt aangeven (zie afb. 2):

Afbbeelding 2.

Hieronder wil ik dan wat nader uitwerken, op welke manier ik omgang met God zie functioneren **als** de bron van ons verdere geloofsleven. Ik zal proberen die **samenhangen** kort als **een** herkenbare **typering** te geven.

Omgang met God en dogmatiek

Voor heel veel mensen is **het** moeilijk om die twee goed met elkaar te verbinden. Veel mensen zien dogmatiek als een **belemmering** om spontaan **met** God om **te gaan**. Ze spelen de leer uit tegen het **echte** geloof. Maar de moeilijkheid kan ook aan de andere kant zitten: Soms kun je zo geconcentreerd **zijn** op de zuiverheid van de leer, dat de dogmatiek de omgang **met** God wel eens wat kan overschaduwen. Ik heb geprobeerd **aan** te wijzen, dat wij als **vrijgemaakten** niet altijd aan **dat gevaar** **ontkomen** zijn. De leer van de kerk, **zoals** die b.v. in bepaalde dogma's is **geformuleerd**, of zoals die in een bepaald **belijdenisgeschrift** is **vastgelegd**, kan dan gemakkelijk het filter worden **waar** door je de **Bijbel** leest. Maar dat **kan** je wel hinderen in het **onbevangen** luisteren naar God. **Als** je je alleen maar veilig voelt bij wat in de dogmatiek tot nu toe is klaarge maakt, levert dat wel **blikverenging** op. Je kunt je dan nauwelijks meer

voorstellen, & t er meer te zeggen valt. Maar dan sta je ook niet meer echt open voor omgang met God. Juist daarom is het goed ons te herinneren & t & Vrijmaking echt een strijd was om te blijven bij de zuivere omgang met God. Die omgang waarin God naar ons toekomt is de bron. Daarbij kan dus de dogmatiek niet voorop gaan. Zelfs & confessie niet Omgang met God is de bron.

Maar daarmee kun je de dogmatiek natuurlijk niet zomaar aan de kant zetten. We hebben de dogmatiek hard nodig. Al was het alleen maar om ordelijk allerlei lijnen uit de Bijbel met elkaar in verband te brengen. Zo helpt de dogmatiek ons b.v. na te denken over de plaats van kinderen in Gods omgang met ons. Nergens in de Bijbel staat dat we kleine kinderen moeten dopen. Maar door al nadenkend over de leer verschillende lijnen met elkaar in verband te brengen, kunnen we laten zien, dat kinderen gedoopt moeten worden.

Dogmatiek is dus nodig (ik hoop volgende week in een afzonderlijk artikel apart in te gaan op een aantal vragen die hier mee samenhangen). Het is alleen de vraag hoe je die dogmatiek een plaats geeft. Ik typeer daarom de verhouding tussen omgang met God en dogmatiek als *discipelschap*.

Discipelschap

Dogmatiek hebben we dus nodig. Om ordelijk over de leer van de Bijbel te kunnen nadenken, hebben we een samenhangende geloofsleer nodig. Maar de geschiedenis wijst uit, dat je al denkend daar een 'systeem' van kunt maken. En dan kan zo'n systeem een eigen leven gaan leiden. Op het laatst kun je je kennis van God alleen nog maar in dat systeem inpassen. Want je meent dat je in je denksysteem een afgeronde visie hebt op geloof en kerk. Op die manier zou je dogmatische denken je omgang met God ~~h~~ ~~m~~ gaan verstikken. Om dat gevaar te voorkomen is het

belangrijk, dat je als dogmaticus ~~?~~ ~~E~~ seft dat je discipel bent: I ———
Typerend voor een leerling is dat hij in de eerste plaats luistert. Luisteren naar de Meester. De 'leer' van de Meester is volmaakt. Maar wie heeft Zijn leer ooit in kaart gebracht? Wij mensen luisteren al eeuwen naar wat Hij zegt, maar nog steeds hebben we het niet in een afgeronde dogmatiek kunnen vangen. Wij leerlingen kunnen ~~m~~ der elkaar vaak maar stamelend spreken over God. Veel dogmatische discussies leveren er het bewijs van.

Ik denk, dat op deze manier een vitale band bestaan blijft tussen wat God zegten wat wij zeggen over God in onze geloofsleer. De bron is duidelijk. En wie uit die bron blijft putten, zal achter zijn dogmatiek altijd God blijven zien. Want God is altijd groter dan de mooiste dogmatiek.

Omgang met God en ethiek

Niet alleen dogmatiek, ook ethiek kan een eigen leven gaan leiden. Er is door gereformeerden vrij veel na gedacht over ethische vragen. Er werd een antwoord geformuleerd. Het antwoord werd aanvaard en overgenomen. Het wordt een soort standaard. En op die manier kan een duidelijk gedragspatroon ~~m~~ staan. Er vormt zich een samenstel van overtuigingen die vertaald worden in regels. En die regels vergezellen je op je weg. Tot zover is er niets mis. Er zijn tijden geweest onder ons, dat het zo werkte. Een vrijgemaakte danste niet, ging niet naar de bioscoop, reide niet op zondag enz.

Maar dan is belangrijk hoe je daar vervolgens mee omgaat. Proef je de geloofsbeslissing achter de regels, of is ook dit een systeem geworden dat binnen een bepaalde groep geldig is? In dat geval ontbreekt het je aan een innerlijk kompas. En dan kan ook een ethisch systeem scheuren gaan vertonen. De vraagstellingen gaan immers door. Ethische overwegingen blij-

ven niet altijd geldend. En dan is belangrijk of je een innerlijk kompas hebt. Ontbreekt dat kompas, dan wordt de ethiek als een verouderde zede aan de kant geschoven. Op het ogenblik is dat voor ons als vrijgemaakten erg actueel. Daarom is het belangrijk ook bij ethiek de omgang met God voorop te zetten als de bron. Dan kan je ethiek in het teken van de *navolging* komen te staan. Zo typeer ik de verhouding tussen omgang met God en ethiek.

Navolging

Hij gaat voor, wij volgen. Dat zit in die term navolging. En dat is meteen ook het mooie. Dat laat zien, dat ethiek alles te maken heeft met geloven als omgang met God. Als je in God gelooft, leef je niet in de eerste plaats regels en voorschriften na. Se kompas ligt niet in een gedragspatroon ('zulke dingen doen wij niet ah vrijgemaakten'). Je stemt je handelen af op Hem. Je wilt Hem kennen in al je wegen. Maar dan zal in je ethiek ook altijd die persoonlijke relatie tot Christus herkenbaar blijven.

Op deze manier kun je trouwens ook goed zien, hoeveel dogmatiek en ethiek met elkaar te maken hebben. *Discipelschap* en *navolging* liggen in de Bijbel ook heel dicht tegen elkaar aan. Wie leerling van de Meester is, zal Hem ook volgen op Zijn weg. Maar beide komen op uit de omgang met Hem.

Omgang met God en cultuur

Bij voorbaat merk ik op, dat ik & ze verhouding het moeilijkst te ~~h~~ schrijven vind. Hier horen zoveel vragen bij, dat ze binnen dit bestek nooit aan bod kunnen komen. Alleen het begrip 'cultuur' omvat al zoveel. Ik probeer dus alleen maar een paar dingen aan te stippen. Een probleem in dit opzicht is de verhouding tussen de cultuur en de schepping. Die raken elkaar vaak en zijn sterk verstrengeld. De schepping is van God. Maar de a l -

tuur is **van de mens**. En die twee zijn haast altijd met **elkaar** vervlochten. Als het gaat om eten en **drinken**, techniek, wetenschapenz. Steeds gaat het om mogelijkheden die God heeft gemaakt. Maar je **kunt** ze niet echt **losmaken** van de manier waarop **mensen ermee omgaan**. Je kunt dus niet kiezen tussen het gebruiken **of** mijden **van de cultuur**. We maken er zelf deel van uit! **Toch** zal het **nodig zijn** heel fundamenteel je houding daarin te bepalen. Ik kies daarvoor de **tem** vreemdelingschap. **Daarmee** zou ik de verhouding **tussen** omgang met God en de cultuur willen typeren.

Vreemdelingschap

Bij de vreemdeling denk ik aan Abraham, die midden tussen de Kanaänieten **woonde**. Hij stond met twee benen in hun—wereld. Hij sprak hun taal, kende hun gewoonten, kocht hun goederen, **gebruikte** hun **weidegronden**, maar toch was **hij** er vreemdeling. Zijn anker lag niet in Kanaän, **maar** in Gods belofte. Omdat hij leefde met God kon hij het aan om daar te wonen (maar soms ging het mis). Maar duidelijk was het wel, dat hij een vreemdeling was. Je kon het zien en **merken** dat zijn leven voor anker ging bij God. **Dat maakte hem sterk** in die wereld.

Vanuit dit beeld (en vanuit het perspectief van de nieuwe aarde) vind ik **vreemdelingschap** een bruikbare typering voor onze verhouding tot de cultuur. Alleen als we intensief omgaan met God zullen we ons in deze wereld steeds **kunnen** herinneren, dat ons leven niet in deze wereld voor anker gaat. **Dat kan** ons feeling geven, voor wat in onze cultuur wel past bij **omgang** met God en wat niet. **In** de zestiger jaren heeft J. Douma het begrip vreemdelingschap onder ons aan de orde gesteld. Maar **m.i.** heeft het niet echt doorgewerkt.

Tegelijk realiseer ik me, dat vreemdelingschap in de oren van een jonge generatie iets negatiefs kan **hebben**. Er kan iets in doorklinken als

of je bij voorbaat alles wat bij deze cultuur **hoort** verwerpen moet. Dat laatste is **m.i. per se niet aan de orde**. We zullen ons goed moeten realiseren dat we in veel opzichten weinig te kiezen **hebben** als het **gaat** om onze cultuur. We ademen die cultuur in en dragen haar in ons mee, omdat we kind van die cultuur zijn. Daarom zou ik hier dat begrip 'vreemdelingschap' de kleur willen **geven van** vrijheid-in-Christus. Abraham was een vrij man, **zoals hij daar** met twee benen in die Kanaänietische cultuur stond. Hij **maakte er om** zo te zeggen deel van uit. Maar hij was er **geen** gevangene van (zoals Lot met zijn gezin eigenlijk wel was in Sodom). Een vrij mens **kun** je zijn in Christus. Omgang met Hem kan je leren als een vrij mens in deze wereld te staan. Je maakt er deel van uit, **maar** je bent er geen gevangene van. De keus van je hart ligt nl. niet in Sodom, maar bij Christus. **Juist hier wil ik** nog even inhaken op die tweede tegenbeweging die ik signaleer (cultuurchristendom). Wie zoekt in de richting van een soort cultuurchristendom is **ge**neigd de problemen en vragen van deze cultuur maar al te **serieus** te nemen. En daar zijn uitgangspunt te kiezen. Je legt je vast op onze cultuur. Ik denk, dat wie zo'n uitgangspunt kiest zich **teveel bindt om nog echt vrij** te zijn.

Tegelijk is er een andere kant die genoemd moet worden. Het blijft een feit, dat onze cultuurwereld veel vragen opwerpt die om een geloofsantwoord roepen. Vorige week signaleerde ik, dat de dogmatiek (maar ook de theologie in het algemeen) onder ons ook regelmatig wel in **gebreke** is gebleven om serieus op zulke bestaande vragen in te gaan. (Al denken we in dat opzicht alleen maar aan allerlei vragen rond het **gezag** van de Bijbel.) Misschien kan ons dat tot nadenken stemmen in de manier waarop we met zulke vragen omgaan. Wie bij voorbaat de bestaande dogmatiek hanteert als het laatste antwoord op de vragen van vandaag,

zal vervreemding in de hand kunnen werken. Maar wie als echt vrij man in deze wereld staat, kan aan die vrijheid ook een onbevangenheid ontnemen om bestaande vragen onder ogen te zien. En dan zal de vreemdeling zich herinneren dat hij niet alle antwoorden bezit, maar dat hij leerling is. Dat kan je bij elke cultuuromslag **opnieuw** leren luisteren naar de Meester. Juist die houding zal geloofwaardig zijn tegenover elke vorm van cultuurchristendom. Uit die houding spreekt immers, dat cultuur geen te verwaarlozen element is in ons geloofsleven.

Terug naar de bron

Veel heb ik nog maar kort kunnen aanstippen. Het meeste heb ik bij wijze van voorstel geopperd. Dat geldt zeker van die drieslag: discipelschap, navolging, vreemdelingschap. Nadere discussie zou moeten uitwijzen hoe houdbaar een en ander is. Het is bedoeld als bijdrage aan het kerkelijk gesprek om niet uit elkaar te groeien. Maar uiteindelijk blijft voor mij die ene vraag het belangrijkste: Zouden we elkaar niet kunnen vinden als we samen terug gingen naar die ene bron?

¹ Misschien is het nog wel zuiverder om de omgang met God niet in de sector spiritualiteit te plaatsen, maar als het ware onder het hele model te leggen. Want ook spiritualiteit ontspringt aan de genoemde bron. Het is althans geen bron in zichzelf. Toch heb ik om twee redenen daar van afgezien. In de eerste plaats gaat het in de spiritualiteit natuurlijk om de omgang met God. In de tweede plaats werd het model er wat moeilijk hanteerbaar van. Overigens illustreert dat voor mij nog eens de betrekkelijkheid van het model. Het is voor mij niet meer dan een kapstok waarvan je een verhaal ophangt.

*'Want **gij** zijt gestorven en uw **k-**ven is verborgen met Christus in God. Wanneer Christus verschijnt, die ons leven is, zult ook **gij** met Hem verschijnen in heerlijkheid.'*

(Kolossenzen 3 : 3, 4)

'Bent **u** al gestorven?' Een **vreem-**de vraag aan mensen die nog kunnen lezen. **Maar** minder vreemd als je let op wat Paulus **schrijft** aan de christenen van Kolosse: **Aan** deze springlevende mensen **schrijft** hij: 'u bent **gestorven**'. Wat heeft dat te **betekenen**? In **hoeverre** zijn we dood? In **hoeverre** **zijn** we levend?

Dood

Als christen ben je dood en levend. **Door** het geloof in Christus word je vastgemaakt in **Christus**. Zijn **dood** en **zijn** leven krijgen **betekenis** in je eigen leven.

Dood zijn we, **omdat** Christus is gestorven. **Hij** stierf niet voor zichzelf. Toen **Hij** stierf, droeg **Hij** heel wat van ons **mee** de dood **in**. **Hij** bracht het onder Gods oordeel. Al

onze zonde, inclusief onze aangeboren slechtheid, bracht **Hij** aan het kruis. Daar brandde de **toorn** van **God** er over heen. De dood voor de zondaar. **God** ziet ons, in Christus vastgemaakt door het geloof, als gestorven mensen: je zondige **ik** is doodverklaard.

Levend

Toch leven we. Hoewel: **wie** zijn wij? **Christus** is ons leven! **God** verklaart ons tot nieuwe mensen. **Christus** kwam als de levende uit het graf weer **op**. De **zonde** droeg **Hij** toen niet **meer** bij **zich**. Door weer datzelfde geloof in **Christus** ziet **God** ons nu **ook** als nieuw, als levend, zonder **zonde**.

Je bent niet wui je ziet

Paulus zegt dat je leven verborgen is in **God**. **Iets** wat verborgen is, zie je niet zomaar. Wat we **in** ons eigen leven **zien**, is **vaak** veel zonde. De weerbarstige werkelijkheid van het **steeds** weer **bezwijken** voor verleidingen. De negatieve optelsom van **veel** tekort. Een **hart**, een **hoofd**, waar je **vaak** van **schrikt**.

M meditatief

Zijn wij wel nieuwe mensen? Ja. Want ie bent niet zoals je jezelf ziet, je bent zoals **God** je **Giet**, in **Christus**. **En** dat geeft de doorslag. In het geloof voltrekt zich het **wonder**, dat je anders bent dan wat je ziet. **Dat** mag je zonder bezwaar geloven. Want elke zonde die je doet, hoe **erg** ook, mag worden weggebracht, zonder bezwaar, naar Hem die ervoor gestorven is. En **God** ziet je als nieuw.

Aan het licht met Christus

Dat is het geheim van je leven. **Maar** geheimen wachten op openbaring. Wat je nu niet ziet, en soms haast niet durft te geloven, wordt zichtbaar. Als Christus zichtbaar wordt, wordt ook zichtbaar wie je zelf was, met Christus in **God**. Dit schitterend geheim is nu nog verpakt in de lompen van de zonde. Maar het **geloof** ziet daar doorheen. En **als** Christus verschijnt in zijn heerlijkheid, mag je met **Hem** verschijnen, even heerlijk **als** Hij, Want je was in Hem. En dat wordt zichtbaar!

GROEIEN IN HET GELOOF – WAAR GAAT DAT NAAR TOE?

Ieder groeiproces kent zijn einde. Een kind groeit naar de volwassenheid toe. Met het volwassen-zijn wordt dat groeiproces afgesloten. Je kunt niet eindeloos doorgroeien. Dat heeft geen zin. Er moet een bepaald doel zijn. Vandaar de vraag boven dit artikel. Als je spreekt over groeien in je geloof, welk doel wil je dan bereiken? Waar moet dat heen?

Geloven wordt zien

In het vorige artikel heb ik geschreven dat ons **sterven** een diepe breuk **betekent**. Sterven is je **oude** mens kwijt **raken**, afsterven aan je zonden en volmaakt heilig voor God **komen** te staan. Pas door onze **dood heen** worden we helemaal nieuw. En die **vernieuwing ontvangen** we **als een geschenk van God**. Die komt niet langs **de** weg van evolutie **tot** stand, van een geleidelijke ontwikkeling naar de volmaaktheid. Alleen Christus **garandeert ons** door Zijn verlossingswerk dat wij **straks volmaakt** zullen zijn en dat ons **lichaam** gelijkvormig zal zijn aan Zijn verheerlijkt lichaam.

Ook op een andere manier **kunnen** we met **de Bijbel** accent **leggen** op het **sterven als** breuklijn. In 2 Kor. 5 : 7 lezen we: want wij wandelen in geloof, niet in aanschouwen. Wat je ziet, hoef je niet meer te geloven. Op de nieuwe aarde heeft geloven afgedaan. Het zien heeft het overbodig gemaakt. Maar ook die overgang van geloven in zien verloopt **schokmatig** en niet geleidelijk. Daar zit de breuklijn van de

dood tussen (of: de wederkomst van de Here Jezus op de **laatste dag**).

Hiermee geef ik aan dat **groeien** in je geloof niet een proces is dat **van-zelf** uitloopt op **het zien** van Christus. Dat zien komt **wel**, maar **dan** als een verrassend geschenk van God en niet als **de kroon** op onze geloofsgroei. We moeten dus geen verkeerde **voorstelling** hebben van **die groei**. Het blijft een **groe**i binnen de perken van **ons** aardse **leven**. Dat houdt het spreken **over** geloofsgroei ook bescheiden. We komen hier nooit **boven het geloven** uit. We mogen door de **omgang** met **Gods Woord**, het **gebed**, de **meditatie**, het zien van Gods weg met ons wel toenemen in het vertrouwen in **de Here**, **ons al** dichter bij Hem weten. **En dat is echt** genieten. Maar onze **omgang** met **de Here** blijft **bepaald door het geloof en het luisteren naar Zijn Woord**. En de overgang **naar** het zien is Zijn genadegave.

Groeien in de heiliging

Ligt het bij de groei in de heiliging niet net zo? Dat we straks **onberis-**

W wandelen met God

voor God mogen **staan**, heeft wel alles te maken met onze levensheiliging vandaag, maar is tegelijk een **pelijk**

wonderwerk van de Here zelf. We **kunnen** onszelf niet opwerken naar het niveau van **zondeloosheid** en perfectie. Die perfectie **ontvangen** we straks als een geschenk.

Het is wel wonderlijk. We mogen en we moeten groeien **in** geloof en heiliging, in een leven waarin Christus al groter en belangrijker voor ons wordt. Maar dat is geen groeiproces dat als vanzelf eindigt bij de volmaaktheid. Laat ik zeggen: het **doel** van dit groeien, het volmaakt zijn voor **God**, ligt buiten het **bereik van de mogelijkheden** in dit leven. **Er is wel een doel, zeker, maar alleen God** verwerkelijkthet. **Ook** dat **houdt ons klein** en bescheiden. We verlangen naar de **volmaaktheid na dit leven**. We willen eindelijk eens God zonder enige moeite kunnen dienen en verheerlijken. En dat toekomstperspectief spoort me vandaag aan in heiliging en **toewijding** te leven. Maar het **blijft** vandaag nog wel **een** strijd en de volkomen overwinning komt pas na dit leven. En de Heilige Geest heeft er vandaag nog de **handen vol** aan mij aan Christus verbonden te houden. **Ook** die wetenschap maakt me bescheiden.

Het houdt hier nooit op

De geloofsgroei heeft **dus** wel **een doel**, maar dat **doel** bereiken we pas **na** dit leven, door Gods genade alleen. Des **te** meer is het verwonderlijk, dat de Bijbel wel spreekt over **volmaaktheid**. Ik heb daar in het eerste **artikel** al op gewezen. Jezus zegt: U zult volmaakt zijn zoals **uw** hemelse Vader volmaakt is

(1). Paulus zegt: Laten **we** onze heiligheid volmaken in de vrees van God. En in **Colos. 1 : 28**: om ieder mens in Christus volmaakt te doen zijn. Deze laatste tekst kan **ons** op het goede spoor zetten. Het gaat om een volmaaktheid in **Christus**. In Hem hebben **we** alles: wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging en verlossing. In **Hem** mogen we dood zijn voor de zonde en levend voor God. In **Hem** zijn we een nieuwe schepping. En wat **we** zijn, mogen we ook **steeds** meer worden. Daarom mogen **we** ook de zonde niet weer toelaten en moeten we onze oude mens doden.

We spreken ook over het werk van de **Heilige Geest** in ons leven. Door **Hem** worden we van dag tot dag vernieuwd. Er is voortgang in de **heiliging**; die bestaat hierin dat we hoe langer hoe meer afhankelijk worden **van** Gods genade. Groeien in het **geloof** is dus heel wat anders dan een stuk zelfverwerkelijking en persoonlijke **groei** zoals in de humanistische psychologie daarover wordt gesproken. Alleen de Geest verandert ons leven en wijdt het almeer aan de Here toe. En dat proces houdt hier op aarde nooit op. En het is **ook** geen ongebroken groei. De Bijbel weet van die **strijd** van oude **en** nieuwe mens, van crisismomenten, van **twijfel**, van aanvechting, van verachten in de genade. **Ons** leven lang hebben we **te** vechten tegen onze doodsvijanden, de duivel, de wereld en **ons** eigen vlees. Er is nieuw leven. Er is ook voortgang in het leven **van** de nieuwe mens. Maar **we** komen hier op aarde niet verder dan de strijd. Het houdt dus inderdaad niet op.

Uitzicht

Groei in het geloof mag tot de **kenmerken** **van** ons verlost leven behoren.

Ik heb ook gewezen op de groei-middelen: de verkondiging van het Woord, het gebruik van het avondmaal, de persoonlijke omgang met de **Here**, de meditatie, het geestelij-

ke gesprek. Zo mag je al meer ontdekken **van** je eigen rijkdom, die je in de Here Jezus hebt. En **hoe** meer je daarvan ziet, hoe meer je verlangt naar de toekomst, waarin het dienen van God je geen enkele **moeite** meer zal kosten. Dat komt. En die zekerheid maakt je actief. Laat ik besluiten met deze **woorden** uit het dankgebed na het avondmaal (**Geref. kerkboek** pag. 528): Wij bidden U, trouwe God en Vader, dat **door &** werking van uw Heilige Geest de vrucht van deze **avondmaalsviering** mag zijn, dat wij dagelijks toenemen in het **ware** geloof en in de gemeenschap met **Christus**. **Geloofsgroei**, boven alles een **zaak** van gebed!

W.L. de Graaff

Nieuw uitgekomen

Hij won hen voor Christus, bekeringen onder de bediening van Spurgeon door Eric Hayden. Uitgegeven door Uitgeverij De Groot Goudriaan, f 19,90 (95 blz.).

Een bundel preken onder de titel *Waagstukken* van ds. J. Kranenburg (emeritus-predikant van de Nederlands Gereformeerde Kerken). Uitgegeven door Kok Voorhoeve, f 18,90 (107 blz.).

Jakobs zonen, acht **overdenkingen** over Genesis 49 door ds. J.G. Meynen (gereformeerd predikant), eveneens **een** uitgave van Kok Voorhoeve, f 14,95 (72 blz.).

Troostvolle beloften, door Arthur W. Pink, uitgegeven door De Groot Goudriaan, f 19,90 (96 blz.).

Zo rijk als Job, (9e druk) door drs. C. Bijl (9e druk). Een **uitgave** van

Uitgeverij Van den Berg, f 19,50 (93 blz.).

Elke dag een stukje, is een **thema-**tisch dagboek van de **hand** van M.R. van den Berg, uitgegeven door Kok Voorhoeve, f 27,90 (181 blz.).

Vorming en verdieping, onder redactie van dr. J. van Genderen en ds. J.H. Velema. Uitgegeven door Buijten en Schipperheijn, f 24,00 (153 blz.).

De getallen in de Bijbel en hun verhaal, (2e druk) door dr. L.A. Snijders (emeritus-predikant van de Nederlandse Hervormde Kerk), **Een** uitgave van Ten Have/Baarn, f 49,50 (319 blz.).

Wisselgeld, door M.R. van den Berg, uitgegeven door Kok Voorhoeve, f 17,90 (77 blz.).

Zelf beschikken?, wensen van patiënten: mogelijkheden en grenzen. Geschreven door o.a. Th.A. Boer (red.), uitgegeven door Uitgeverij Kok, f 22,50 (102 blz.).

Ons kind heeft een verstandelijke handicap, een christelijke handreiking bij de opvoeding, door mevr. P.A.J. van Dijke-Reijnhoudt, dr. R. Seldenrijk en dr. J. Stolk. Uitgegeven door Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, f 24,95 (186 blz.).

De zin van het rekken van het leven, onder redactie van dr. D. Pranger. Uitgegeven door Uitgeverij Kok Kampen, f 29,50 (184 blz.).

OPGEWEKT GEREFORMEERD

(de ontdekkingsreizen van A. Kamsteeg)

C.J. de Ruijter

Aad Kamsteeg heeft heel wat losgemaakt bij zijn ND-lezers de laatste tijd. Zijn artikelen over christenen in China en meer nog de Amerika-artikelen daarna hebben sterk de aandacht getrokken. Er wordt op meer dan één plaats over nagepraat. Zeker nu die twee series als aparte boekjes¹ zijn uitgegeven kan dat gesprek wat loskomen. Dit artikel wil aan dat gesprek graag een bijdrage leveren.

Een ontdekkingstocht

Kamsteeg was voor mij altijd de deskundige buitenlandcommentator. Als ik verslagen las van zijn reizen kwam dat er ook volledig uit. Hij was op de hoogte. Als hij op reis ging, dan kende hij zijn zaakjes. De achtergronden waren bestudeerd, de analyses gemaakt, het verslag werd geleverd. Hij wist waarover hij schreef. Maar die Kamsteeg kom je in deze artikelen niet tegen. Hier zie je niet de man, die analyserend de gebeurtenissen verslaat. Hier ontmoet je een man die met huid en haar betrokken is bij wat hij meemaakt. Een man, gefascineerd verwonderd door wat hij ziet en hoort. Die eigenlijk soms zijn ogen niet gelooft bij wat er gebeurt. Maar die zo boordevol enthousiasme is, dat hij de hele wereld er in wil laten meedelen. De vreugde van de ontdekking straalt er af. En in die vreugde wil hij zijn lezers graag laten delen. Dat geeft een heel persoonlijke toets aan wat hij schrijft. ik ervaar het als hartverwarmend. De uit-

slaande brand van bekering, die hij in China aantrof heeft hij herkend als het vuur van de Geest. En hij is er van overtuigd dat de Geest aanstekelijk werkt. Waarom zou God de Heilige Geest daar geen ND-artikelen bij kunnen gebruiken?

Geloven op z'n Amerikaans?

Maar wat hebben wij eigenlijk met China te maken? Of met Amerika? Dat is een vraag die gemakkelijk opkomt bij dit soort lectuur. Een vraag die ik ook wel hardop horen stellen n.a.v. Kamsteegs artikelen. 'Moeten wij echt overzee gaan om van een stel Amerikaanse heiligen een nieuwe manier van geloven te leren?'

Wij hebben van God in Holland een plaats gekregen. En dat geeft ook aan onze manier van geloven iets eigens. Ik denk, dat dat onmiskenbaar is. Maar daarom hoeven we natuurlijk nog niet eenkennig te worden. Men zegt gauw gemakkelijk: 'Dit is me allemaal te Amerikaans'. En een heel enkele keer vind ik dat zelf soms ook wel eens. Toch gaat het dan hooguit over de

Achtergronden

presentatie. Maar echt vaak heb je daar niet last van in deze artikelen. En wat veel belangrijker is: Daarmee is nog niets gezegd over de inhoud.

Juist als het gaat om geloven in Christus mogen we wel verder kijken dan de grenzen van ons vaderland. In de zestiende eeuw hebben we in Nederland veel van de Here ontvangen in de persoon van een Fransman, die in Genève uit alle windstreken leerlingen op zich af zag komen. We hebben het nooit afgedaan als 'geloven met de Franse slag'. Daarom vind ik het ook erg goedkoop, als mensen alleen om de Amerikaansesmaak zich afwenden van deze artikelen. Mijns inziens slaat Kamsteeg de juiste toon aan, als hij in dit verband verwijst naar Efeze 3: samen met alle heiligen zullen we de liefde van Christus kennen. Waarom zou het ons te min zijn, van Amerikanen te leren hoe we verder kunnen komen in die kennis? Dat zou pas echt klein-vaderlands zijn.

Een zoektocht

Al lezend merk je dat het hier gaat om een zoektocht. En als je op zoek bent, spreekt daar vaak een zeker gemis uit. Je voelt dat je iets ontbreekt. Dat gemis is ook voelbaar in deze artikelen aanwezig. Als ik het goed peil gaat het om twee dingen. Mijns inziens mist Kamsteeg in onze kerken soms de uitstraling van een levende omgang met God. En daarnaast voelt hij een gemis aan inspiratie tot heilig leven in Christus. Het zijn juist deze twee brandpunten die je steeds terug ziet komen. Aan de ene kant tekent hij steeds de directheid waarmee veel van de

door hem bezochte christenen **zich geven aan Christus**. De uitstraling die daar **van** uitgaat loopt als **een** rode draad door alle verhalen. **Daar**-mee verweven **is** het thema van de heiliging. Als iemand echt in Christus is, zie je tot je verrassing **wat** een verandering **er** mogelijk is. Zijn genade werkt echt. Er wordt een **stukje** paradijs voelbaar. Ik vind dat je als lezer dat **ook** goed **kunt** navoelen.

Ik heb **soms** de indruk, dat er op dit punt er bij sommige lezers wel eens **irritatie** ontstaat. Ik hoor tenminste nogal eens opmerkingen die van zo'n **ergernis** getuigen. En **natuurlijk** zit dat **voor een** deel vast op het gemis **vanwaaruit** de zoektocht **ondernomen** is. 'Moet je **per-se** naar Amerika om een levend geloof tegen te **komen**? ' 'Zouden vrijgemaakten soms geen vertrouwelijke omgang met de **Here** kennen?' 'Is er dan bij ons niets **goed**?' Ik **denk**, dat Kamsteeg geen van die vragen instemmend zou beantwoorden. Maar daarom moet het nog wel mogelijk zijn aan zelfonderzoek **te** doen. Persoonlijk denk ik, dat er veel **waars** zit in het constateren van dit gemis. Vanuit **een** andere invalshoek heb ik in dit blad deze weken in dat opzicht **zelf** ook een zeker gemis aangewezen. ik denk, **dat het** logisch is, dat je bij **een** zoektocht vanuit zo'n gemis uitkomt bij de angelsaksischetraditie (zoals Kamsteeg **ook** aangeeft). Alleen historisch gezien ligt dat al **voor** de hand. Het puritanisme, dat in ons land invloed gehad heeft, is zo'n angelsaksische beweging. Terrecht vraagt Kamsteeg daar in een afsluitend hoofdstuk **afzonderlijk** aandacht voor. Wat mij betreft had die **blikrichting** trouwens nog wel duidelijker als rode draad door de verhalen heen geweven **kunnen** worden. Dat puritanisme kende eigenlijk diezelfde twee brandpunten waar het nu over gaat: hernieuwing van de spiritualiteiten zorgvuldige **heiliging** van het leven. Op die oude wortel (maar **ook in de bredere** stroom van de angelsaksische traditie) zijn in onze tijd nieuwe vruch-

ten zichtbaar **geworden**.

Ook in m'n **eigen** studie heb ik de laatste jaren in dat opzicht verrassende **ontdekkingen** gedaan. In m'n eigen vak is op het ogenblik zelfs sprake van een soort **kruisbestuiving** tussen de **Amerikaanse** en de Duitse traditie. De eerste is vaak meer praktisch van aard, de laatste **meer fundamenteel** theologisch (dogmatisch) **van** aard. Maar langzamerhand gaan beide **stromingen zien**, dat **ze** veel **van elkaar** kunnen leren. In dat licht zie ik ook zo'n zoektocht als van **Kamsteeg**.

Nadere doordienking gevraagd

Dat laatste is overigens wel **van belang** bij de **verwerking** van **Kamsteegs** artikelen. Ik hoor in dat verband wel kritische geluiden, alsof zijn schrijven op gespannen voet zou staan met de **belijdenis**. Mijns inziens is **dat** pertinent onjuist. Wat **dat betreft** is de epiloog in het **Amerika-deeltje** zeer overtuigend, in dat **hoofdstuk** geeft Kamsteeg een verantwoording van zijn schrijven ten overstaan van de gereformeerde **belijdenis**. **Hij** laat zien, dat hij accenten plaatst, die binnen onze confessie volledig **aanwezig zijn**. En die misschien in de praktijk wel eens wat onderbelicht zijn gebleven!

Wel vind ik, dat het theologisch nog niet allemaal even goed **uitgekristalliseerd** is. Dat ligt m.i. aan **verschillende** factoren. In de eerste plaats is Kamsteeg geen theoloog. Dat bedoel ik **trouwens** niet als **verwijt**! Het is juist **verfrissend** als een niet-theoloog zo **zijn** stem laat **horen**! Maar mede door **zijn** journalistieke aanpak is het nu theologisch **nog** niet allemaal **even** uitgebalanceerd. Daarnaast ligt het m.i. **ook** aan de auteurs die hij bezocht **heeft**. Bij sommige van de bezochte mensen herken je de vaak wat intuïtieve **vermenging** van psychologische met theologische motieven, zoals die bij veel Amerikaanse auteurs **voorkomt**. En **tenslotte** ligt het ook aan de **niet** dtijd even dui-

delijk samenhangende keuze van de **onderwerpen**.

Een duidelijk voorbeeld van dat laatste vind ik het (**overigens treffende**) hoofdstuk; over Kathy OI-sen. Het thema is hier de (**normatieve**) **verdringing** van emoties, **waar**-door storingen in **&** omgang met God kunnen optreden. Als pastoraal probleem is het m.i. erg belangrijk. **Ook** in **onze kerken** komt het **voor**. En er **zijn** mensen die in dat verband ook veel geleerd hebben van David Seamands, die hier **ook over geschreven heeft**. Maar het is een meer pastoraal-psychologisch onderwerp, dat m.i. **niet** echt theologisch samenhangt met de **kern** van wat Kamsteeg zeggen wil. Met de **door** hem **gewenste** opwekking heeft het naar mijn **mening** niet rechtstreeks te **maken**.

Nu **kun** je je natuurlijk afvragen, of een **artikelenserie** ook helemaal **doortimmerd** en weldoordacht kan **zijn**. Natuurlijk is dat niet zo. **Kamsteeg** heeft ons **gewoon** een boekje impressies gepresenteerd **van** wat hij als inspirerende voorbeelden van **christelijk** leven in **Amerika** heeft leren **kennen**. **Maar** tegelijk **gaat** er van de series ook wel iets anders uit, **zeker** nu ze **apart** gebundeld zijn. Er ligt een suggestie in, dat hier een boodschap gebracht wordt: Mensen **kijk** eens wat er nog meer mogelijk is, als **Christus** echt midden in je leven staat. En **noem** het **ook** maar ronduit bij de **naam**: Kamsteeg suggereert dat **we** in **onze kerken** best een opwekking zouden **kunnen gebruiken**.

Ik ben het daar overigens wel **mee** eens. Niet in die zin, dat bij ons **alles** dood en verdord **zou** zijn. Ik bedoel er **mee**, dat we voor het geestelijk leven in **onze kerken** nieuwe impulsen kunnen **gebruiken**, die ons **helpen om** met het oog op de toekomst de leiding van de Geest te ervaren op **Christus'** weg met de kerk. In verschillende dingen die hier aangesneden worden zie ik belangrijke **thema's**, die onze aandacht meer dan waard zijn. Maar juist daarom zou ik zo graag wat meer theologische **doordienking**

aangebracht willen zien. Ik **probeer** dat **hieronder aan** te geven in de vorm van een paar kritische Magen aan **Kamsteeg's** adres.

Heiliging en aanvechting

Een belangrijk brandpunt in Kamsteeg's **verhalen** is het **element van** de heiliging. Zowel vanuit **China** als uit Amerika laat hij er veel van zien, wat voor wonderen er mogelijk **zijn**, als Christus midden in je leven aanwezig is. Het is ontroerend en aanlokkelijk tegelijk. Het trekt je **aan**, want je wilt van Christus **zijn en** ook echt merken dat Hij je leven verandert.

Maar tegelijk Wif ik bij die verhalen met een **onbehaaglijk** gevoel zitten. Het is **eigenlijk** allemaal net iets te mooi. **Steeds** wordt de heiliging van het leven op een juichende toon beschreven. Maar ik mis **in dat** alles de aanvechting. Het is alsof de christenen die in beeld **komen** in een haast onaangevochten staat terecht gekomen zijn.

Nu laat Kamsteeg wel zien (aan de hand **van de drie kringen van** Larry Crabb), dat wij in het rijke **westen** vaak door **zoveel** dingen afgeleid worden van de dienst aan **God**. In **China** heb je daar geen last van.

Daar sta je gewoon voor de keus.

Dat geeft veel **meer** duidelijkheid aan je leven. Ik **denk** dat dat maar al te waar is. Hun gebed voor ons die **her** leven, hebben we dan ook hard **nodig**.

Maar juist door die verwijzing naar **China** ontstaat soms toch wat kortsluiting. Er is daar veel tegenstand van buitenaf. Maar de **Hare** houdt hen staande in die **strijd** door een sterke innerlijke **kracht**. Maar dat **kun** je niet zomaar **doorvertalen** naar onze situatie. De **strijd** heeft bij ons **een** heel ander karakter. **Vervolg**ing van buitenaf kennen wij nauwelijks. Dat betekent, dat veel tegenstand bij ons **van binnen** uit komt. En als je dan de vergelijking met China **maakt**, lijkt het erop, dat zij **zoveel** sterker zijn. Dat kan moedeloos maken. **Maar** als je vergelijkt moet je juist met

dat verschil wel rekening houden! Toch is daar niet alles mee gezegd, zeker ook niet voor Amerika. En ook **in** die verhalen (in een situatie vergelijkbaar met de onze) schemert toch vaak iets door van een overwinning **die** al bereikt is.

Op dit punt **neem** ik de vrijheid even te verwijzen naar de prekenbundel van **&. H.J.D. Smit (Het hart van God)**. In een korte **bespreking** heb ik onlangs in **zijn** richting een soortgelijke **opmerking** gemaakt. Ik leg daar ook **verband** tussen. Kamsteeg en Smit **presenteren** zich duidelijk als reisgenoten op hun zoektocht naar spiritualiteit in **Amerika**. Ook bij Smit **proefde** ik iets **van een** sfeer, **waarin** de **zonde** haast verleden tijd is. Net alsof de **aanvechting** geen rol **meer** speelt. En daar zit voor mij een element **&t** niet voldoende doordacht is. Het was Luther die er **voor** en na op gewezen heeft, dat de aanvechting om zo te zeggen eigen is aan het leven van de christen in deze wereld. En in dat verband **merkte** hij op, dat het **misschien** wel de grootste aanvechting is, als je geen **last** hebt van aanvechtingen. Let op de **tactiek** van de **tegenstander**!

Kruis en overwinning

Ik zou Kamsteeg en Smit willen vragen eens aandacht aan dit aspect te geven. Want er **hangt** meer mee samen. Het gaat een **kleur** geven aan de manier waarop je je geloof voor God **beleeft**. Ik probeer het even **kort** op formule te **brenge**n: leef je vanuit een **geloofshouding**, die in hei teken staat van het **kruis** of **van** de overwinning? Ik bedoel daarmee dit: Soms kan iemands **geloofshouding** zo **gekleurd** zijn d m de **harmonie** van **een** onaanastbare vrede, dat het lijkt alsof de overwinning blijvend zijn deel is. Veel last van de **zonde** en **aanvechting** heb je dan niet. Het is die **kleur** die **ik** meestal ook aantref in de **verhalen** van Kamsteeg en de meeste preken van Smit. Anderen **kennen** ook wel de overwinning van Christus. Maar de

strijd tegen onze doodsvijanden: de wereld, de satan en **ons** eigen vlees is reëel. Dat **drukt** het **kruis** in je vlees. Daarin ondervind je nederlagen. Maar in biddend contact verwacht je uiteindelijk verlost te wor-**&n** van de boze. Deze **kleur kom** ik nauwelijks tegen bij Kamsteeg en Smit. Behalve in één preek van Smit (de preek over Jesaja 45 : 5). En uitgerekend die **preek** is als het ware **doordrenkt** van de **spiritualiteit** van **Luther**. **Smit** noemt Luther daar ook diverse keren met **zoveel** woorden.

Ik vind dit een **opvallend gegeven**.

Want **waar kom** je die **beide** benaderingen dan eigenlijk tegen? **Persoonlijk** zou ik het zo zeggen:

'theologie van het kruis' is **m.i.** bepalend voor de **reformatorische** traditie. Wij leven na Golgotha en Pasen. De **overwinning** is al behaald. Maar wij zijn hier op aarde **gewikkeld** in een felle **strijd**, **waarin** de definitieve **overwinning** nog behaald moet worden (Opb. 12). De realiteit **van** die **strijd** tekent ons leven als een **leven** onder het **kruis**. 'Theologie van de overwinning' (ik **gebruik** het maar even als hanteerbare aanduiding) vind ik terug bij sommige evangelische benaderingen. Zij willen naast het **kruis** ook de kracht van Christus' **opstand**ig gehonoreerd zien. **Persoonlijk** **sprekt** me dat wel **aan**, want er gaat in ieder geval **een** prikkel van uit, om je niet neer te leggen bij het kwaad. **Om** de **overwinning** te grijpen. Maar het kan iets geforceerds **krijgen**, als dat je exclusieve uitgangspunt is. Alsof je geen last meer hebt (of m g hebben!) van **zonde en** kwaad. **Juist** het slot van Rom. 8 met die triomfantelijke **woorden** ('meer dan overwinnaam') tekent de realiteit van het zuchten, de zwakheid, het lijden en de **strijd**.

Heiliging als voldongen feit?

Ik heb geprobeerd na te **gaan**, waar dit element vandaan **komt**. Ik **denk**, dat je **&t** het duidelijkst kunt vinden op **&** laatste blad zij **van** het

Amerika-boekje: '2000 jaar geleden is er iets geweldigs gebeurd. **Toen** Christus stierf aan het Kruis stond ik daar niet buiten. Mijn oude mens werd gedood, met Christus stond **mijn** nieuwe mens op (Rom. 6 : 4; Gal. 2 : 20)'.

Ik lees zo'n formulering met **ge-**mengde gevoelens. Ik denk aan de ene kant, dat je dit in geloof zo wel **kunt** zeggen. Je geeft je dan **immers** aan Hem die stierf voor jou. Juist omdat **Hij** wist voor wie Hij stierf (de Here kent de zijnen!) mag je zeggen: Ik stond daar niet buiten.

Maar tegelijk vind ik het veel **te ris-**kant om het zo te **zeggen**. Want op deze manier geformuleerd **gaat** het zo gauw **een** eigen leven leiden. Je vindt dat al **terug** in de **verwijzing** naar Rom. 6 : 4. In Kamsteegs formulering zit het **sterven** van mijn **oude** mens **en** de opstanding van mijn nieuwe mens als het **ware** bij Golgotha en Pasen in. Maar in Rom. 6 verbindt Paulus dat eerder met de doop. Het **heil van Christus'** dood en opstanding wordt in mijn leven bediend. Zo wil de Geest mij 'toe-eigenen wat ik in Christus heb'.

Wat ik in **Christus** heb is voor **mij** immers geen onvervreemdbaar **k-**zit. Wat ik als gelovige heb, moet ik telkens **weer** **hijgen**. De **Geest** moet het me toe-eigenen. Niemand heeft Gods heil in **zijn** **zak**. Het klimaat, dat ik bij **Kamsteeg**, en ook wel bij Smit aantref, **zou** ik willen **typeren** alsof heiliging een voldongen feit is.

Af en toe voel je trouwens wel aan, **waar** die eenzijdigheid vandaan **kant**. Kamsteeg vertelt ergens, dat het voor hem een **ontdekking** was, dat ook **zijn** heiliging verdiend is door Christus. En ik hoop, dat hij juist die **ontdekking** aan **veel** lezers kan **doorgeven**. Want dit is een sterk punt in zijn artikelen! Wat een bevrijding als je eerst gedacht hebt, dat je daar zelf nog zoveel voor moest **doen**! Maar vervolgens komt dat zo in het centrum van de aandacht te staan (**Mijn** heiliging is **volbracht** door **Christus**'), dat de

suggestie ontstaat dat daarmee **ook** de strijd volbracht is. De strijd **te-**gen de satan, het mes **zetten** in je eigen vlees, de **strijd** om jezelf **te** verloochenen en je **kruis** achter Christus aan te dragen.

In die sfeer **kan een** eenzijdig **trion-**fale kleur in de **geloofsbeleving** sluipen. Dan zie je onze heiliging inderdaad als een voldongen feit.

In die vorm is dat een gedachte die ontleend is aan Watchman Nee, de grote **inspiratiebron**, waar **Kam-**steeg steeds naar verwijst.

Van Watchman Nee kun je veel **le-**ren. Vooral dat we heiliging niet naar de rand van ons leven moeten **verschuiven**. **Maar** m.i. is hij veel te weinig onderscheidend als het er om **gaat** wat het **betekent** 'in Christus' te **zijn**. In de bijbel worden **daarover** sterke **woorden** gebruikt. Je **zou** kunnen denken aan Hebr.

10 : 1 4 'Want door **één** offerande heeft Hij voor altijd hen **volmaakt**, die geheiligd worden'. De kracht van dat Woord ligt in Christus.

Maar als je dat **woord** vanuit **onze** situatie **gaat** lezen, **kan het gemak-**kelijk **een** eigen leven gaan leiden. Niet voor niets wordt het gevolgd door die sterke oproep: 'Laten wij toetreden (...). Laten wij de belijdenis van hetgeen wij hopen onwankelbaar vasthouden' (vers 22, 23). Want het is niet ondenkbaar dat we Christus zouden **loslaten** (vgl. 26 v.v.)

Daarom is het belangrijk om je met Paulus te herinneren: 'Niet dat ik het reeds zou verkregen hebben of reeds **volmaakt** **zou** zijn' (Fil. 3 : 10). En die woorden **schrijft** hij juist als het gaat over de kracht van de opstanding! Ja, zelfs is het voor Paulus geen **bij** voorbaat **uitgeslo-**ten mogelijkheid, dat **hij** **afgewe-**zen **zou** worden (1 Kor. 9 : 27).

Pastorale aandacht gevraagd

Het is **ook** wel belangrijk goede aandacht **aan** deze vragen te besteden. Want er komen **elementen** in mee, die **vooral** pastoraal erg belangrijk zijn. **Daarbij** **gaat** het me

om de worsteling met de zonde (en in bredere zin met het **kwaad**), waarin wij gewikkeld zijn. Juist in prediking en pastoraat is het heel essentieel, dat die **strijd goed** in beeld komt. Want de **gemeente** **ver-**keert in een situatie van aanvechting. Als dat aspect niet tot zijn recht komt, werpt dat gemakkelijk blokkades op, waardoor in plaats van contact met God verwijdering ontstaat.

Het evangelie is in onze tijd **zo on-**vanzelfsprekend geworden, dat **we** hier zwaar **aan moeten** tillen. En als je in een werkelijkheid, die zo door aanvechting getekend wordt, het evangelie brengt alsof de ovV-winning kant en klaar is, kan dat de vervreemding van de Here juist versterken! ('U **kunt** het mooi zeggen dominee, **maar** U denkt toch niet, dat het erg reëel is? Op mijn leven slaat het in ieder geval niet.') Wij zullen juist de weerstanden tegen het evangelie serieus moeten nemen in prediking en **pastoraat**.

Geen beweging

Met deze **laatste** opmerkingen heb ik ook geprobeerd **het** belang van dit onderwerpeen beetje in het leven **van** de gemeente te plaatsen. Daar wil ik Kamsteeg en Smit ook **nadrukkkelijk op aanspreken**. Want je **kunt** soms reacties op hun boodschap horen, die **spreken** van een 'beweging'. Dat wordt **mede** in de hand gewerkt, doordat **hun** persoonlijke namen nogal **nadrukkkelijk** een rol gespeeld hebben in de verslaggeving rond de Amerika-reizen in de artikelen daarna. Bovendien **door** de avonden die n.a.v. die reis in de Titus-kapel belegd **worden**. Het is de **kerk**, waar ds. Smit **voor-**gaat. En de avonden heten: **napra-**ten over de Amerika-artikelen. Zo'n presentatie suggereert **gemak-**kelijk een 'beweging'. In de **ge-**schiedenis is dat vaker **voorgeko-**men. Juist als er mensen optraden bij een bepaalde **opwekking**. Personen en plaatsen spelen daarbij vaak een belangrijker rol (die vaak **terug-**komt in de aanduiding van zo'n **be-**

weging). Daarin zit vaak de aantrekkingskracht en de zwakte van zo'n beweging. Het trekt aan, omdat het duidelijkheid geeft. Je weet om welke mensen het gaat, hun persoonlijke bezieling speelt een belangrijke rol en er ontstaat een zeer herkenbare sfeer. Tegelijk ligt daar de zwakte. Want het is nu ook gemakkelijk om zo'n beweging te laten voor wat het is ('Ach ja, dat zijn die lui van de Tituskapel'). Zo blijft ze op zichzelf en daardoor onvruchtbaar. Maar bovendien zakt zo'n beweging gauw in elkaar als de voorman wegvalt af iets onverwachts doet.

Ik weet zeker, dat Kamsteeg en Smit geen voortrekker van zo'n beweging willen zijn. Daarom is het belangrijk, dat ze zelf *alles* in het werk stellen dat deze dingen gewoon hun plaats in & gemeente krijgen. Een beweging is van mensen. Daar moeten mensen iets waar maken. De kerk is van Christus. En Hij zal het maken! Dat is het bevrijdende van echt kerk van Jezus Christus zijn. Daar hoeft je geen eigen programma's te schrijven. Daar word je meegenomen in die blijvende beweging waarmee Christus alle eeuwen door Zijn kerk vergadert door Zijn Woord en Geest. Laten we ook hardop tegen elkaar zeggen, dat dat het mooie is, dat we juist als vrijgemaakten die ge-

richtheid op de kerk van Christus van jongsaf geleerd hebben. In dat verband had ik in het Amerika boekje trouwens ook wel een artikel willen aantreffen over de zusterkerken daar, met wie we contacten hebben. Je zou dan eens van hen kunnen horen, of zij bekend zijn met de ontdekkingen van Kamsteeg. En ook hoe ze daarmee in hun kerkelijk leven omgaan. Een opwekking? Graag. En dan in de zin van een geestelijke impuls waardoor we ons laten voortbewegen op de weg van de Geest. En dan m'n opwekking gewoon in het gereformeerde spoor, waarin de Hem ons toe nu hier toe gebracht heeft. Opgewekt gereformeerd!

Gezamenlijk verder

Tenslotte nog een laatste element. Ik heb gearzeld of ik het onderstaande zou aansnijden, maar ik doe het toch maar. Het is niet zo'n makkelijk aspect bij dit onderwerp, maar het hoort er wel bij. En het is beter dat het ronduit bij de naam genoemd wordt, dan dat het ongecontroleerd gaat rondzingen. En voor dat laatste ben ik toch wel een beetje bang.

Ik doel daarmee op reacties die je kunt opvangen rond de persoon van Kamsteeg. Kamsteeg heeft vorig na-

jaar (precies in de tijd van zijn ontdekkingsreis naar Amerika) van zich doen spreken in het boekje *Een breuk te ver*. Het gaat over de breuk in de zestiger jaren. Zonder het hier verder te bespreken signaleer ik, dat het boekje door velen als een zeer te-leurstellende bijdrage is ontvangen in onze kerken.

Het is voor te stellen, dat mensen bij het lezen van deze boekjes daar mg een beetje last van hebben. Toch zou ik de lezers willen oproepen zulke emoties geen rol te laten spelen. Wat Kamsteeg hier te zeggen heeft is waard gehoord en overdacht te worden. We moeten ons in de kerk niet voor elkaar afsluiten. Er liggen veel waardevolle elementen in waar we onze winst mee kunnen doen. Ik heb in dit artikel *ge* probeerd dat aan te geven. *ke en* -schap der heiligen houdt in, dat je de weg naar elkaar zoekt en vindt. Elkaar doodzwijgen past daar niet in. Het 'samen met alle heiligen' vergt best wel enige oefening. Maar laten we dankbaar zijn, dat we er de mogelijkheid en de prikkels toe krijgen. De weg naar *el*-kaar kan dan een *gezamenlijke* weg opleveren. Opgewekt gereformeerd op weg naar de jongste dag.

¹ De serietitel is: Christenen wereldwijd. Deel 1: China. Als een uitslaande brand. Deel 2: Amerika. Sommigen noemen het een opwekking. Beide deeltjes uitgegeven door het Nederlands Dagblad, Barneveld.

DE BIOGRAFIE!

Wat er al niet verscheen en verschijnt over K. Schilder, een goede en complete levensbeschrijving is er niet bij. In die leemte is nu voorzien door een uitnemend Schilder-kenner: dr. J.J.C. Dee. Van zijn hand verscheen het eerste deel van de Schilder-biografie. Het beschrijft Schilders leven en werk tot zijn inaugurele rede in januari 1934.

In dit boek komt Schilder vooral als gezaghebbend, maar niet-onomstreden predikant en als gedreven schrijver/journalist naar voren. Uiteraard werpt de biografie ook een helder licht op wat voor velen tot nu toe een duistere periode was in Schilders leven: de belangrijke studietijd in Duitsland. Opvallend is ook de ruime aandacht die de auteur geeft aan Schilders trilogie 'Christus in Zijn lijden', een hoogtepunt in Schilders exegetisch, dogmatisch en homiletisch werk.

Dr. J.J.C. Dee: **K. Schilder - zijn leven en werk deel I (1890-1934)**

Wonden, 429 pag., f 49,50 - Verkrijgbaar in de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre b.v. - Postbus 25 - 4460 AA Goes - Tel. 01100-15591

VOELEN IS ZO MOEILIK DAT EEN KIND HET KAN

J. Borgdorff

Achtergronden

In een drietal artikelen wil ik wat schrijven over geloof en gevoel. Welke plaats is er voor onze emoties in het leven met God en met elkaar? In het eerste artikel hebben we aandacht besteed aan de vraag: hoe beleven wij ons kind-zijn van God? De conclusie was: terwijl wij vaak denken dat God pas van ons houdt als wij dat op een of andere manier waard zijn, wil de Bijbel ons leren dat God ons onvoorwaardelijk liefheeft. Het tweede artikel ging over de vraag hoe Gods ons leven nieuw wil maken en welke plaats ons denken en gevoel daarin krijgen. We kwamen tot de conclusie dat het onjuist is om je gevoel ondergeschikt te maken aan je verstand. Het is niet waar dat je 'gezonde' verstand je de goede weg wijst en dat je wantrouwend behoort te staan tegenover je gevoelens. Zowel verstand als gevoel zijn door de zonde op gelijke wijze totaal aangetast. Beide worden op gelijke wijze vernieuwd in de wedergeboorte door de Heilige Geest. In dit derde en laatste artikel gaat het over leren omgaan met 'negatieve' en 'positieve' gevoelens in het leven met God en met elkaar.

Elk mens wordt met gevoel geboren

Er is weinig psychologisch inzicht nodig om te ontdekken dat een heel jong kind alleen maar vanuit zijn emoties kan reageren, zowel als hij zich veilig voelt, maar evengoed bij bedreigingen. Een baby kan niet rationeel verklaren waarom het w^lang duurt voordat hij eten of drinken krijgt. Hij gaat gewoon op zⁿ

gevoel af en laat dat merken ook. Van een baby kan iedereen dat accepteren. Maar als het kind wat groter wordt, gaan de ouders deze emotionele uitingen doorgaans beïnvloeden. Er wordt heel gemakkelijk onderscheid gemaakt tussen gewenste en ongewenste emoties. Het kind wordt gestimuleerd om lief te zijn en rustig. Boos zijn is ongewenst, verdriet moet zo gauw mogelijk opgeruimd worden. Ge-

makkelijk kan daardoor bij een kind het beeld ontstaan dat het eigenlijk niet verdrietig of boos mag zijn. Als jij boos bent op je ouders, dan vinden ze jou niet lief. Dus dat laat je wel, want je wilt tot (bijna) elke prijs door hen geaccepteerd worden. Als ik lief ben, dan houden ze van mij. Als ik niet verdrietig ben, dan is het goed. Zo leren vele kinderen dat bepaalde emoties er niet mogen zijn. Maar op een dag zijn je vader en je moeder zelf erg verdrietig: oma is gestorven. Wat doe jij dan? Dan ga je naar hen toe en je zegt: jullie hoeven niet verdrietig te zijn. Want oma is toch bij de Here Jezus? Als een kind zo reageert, zijn we meestal ontroerd. ~~Wat~~ geweldig dat zo'n klein kind al zo vol geloof en vertrouwen kan reageren! Je wordt er als ouders zelf door getroost. ~~h~~der nu van die mooie kant iets af te doen, zou ik ook aandacht willen vragen voor de andere kant: is zo'n opmerking wel altijd een uiting van geloof? Zou w ook niet in kunnen meeklinken wat zo'n kind heel vaak onbewust heeft opgepakt, dat hij niet verdrietig mag zijn? Is er voor dat kind ook wel ruimte om echt verdrietig te zijn? Want oma is niet alleen bij de Here. De andere kant is: jij bent je lieve oma voor altijd kwijt. Daar mag een kind best verdrietig om zijn.

Gevoel mag er zijn

Ook in ons leven met God zullen we op onze hoede moeten zijn voor de gedachte dat alleen mooie en positieve gevoelens toelaatbaar zijn. Dan komt onvermijdelijk het beeld naar boven van de christen die altijd met && verzaligde &&& door het leven gaat, altijd dank-

baar, altijd blij. Wie kan dat? En bovendien: is dat wel echt? De Bijbel zelf laat ons een heel ander beeld zien **hoe** **sen** gelovige met zijn emoties naar God toe reageert. Daarbij verwijs ik **vooral** naar het **boek** van de Psalmen. Denk aan Asaf die in **zijn** hart verbitterd **was**, vanwege de **voorspoed** van de goddelozen (Psalm 73). Neem **&** wanhoopt die uit Davids woorden opklinkt in het begin van **Psalm** 22: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij **mij** verlaten, verre **zijnde** van mijn verlossing, bij de woorden van mijn **jammerklacht**? **Mijn** God, ik roep des daags en Gij antwoordt niet, des **nachts** en ik **kom** niet tot stilte'. Psalm 42: 'al uw baren en golven slaan over mij heen... Ik wil tot God, mijn rots zeggen: waarom vergeet Gij mij?' Verontwaardiging spreekt uit de woorden: 'O, God, dat Gij toch de goddelozen ombracht... Zou ik niet haten **HERE**, wie U haten, niet verafschuwen wie tegen U opstaan? Ik haat hen met een voikomen haat, tot vijanden zijn ze **mij**' (Psalm 139 : 19-22). En wat een diep verdriet klinkt er op in Psalm 6. Wat een ongeduld en boosheid blijkt er uit Psalm 10 : 1, 2. Al die emoties worden naar de **HERE** geuit, want de gelovige bidder weet, dat **God** met al zijn wegen vertrouwd is (Psalm 139). Juist door al je emoties voor de **HERE** neer te leggen en zo met Hem te delen, worden verdriet, bitterheid, **boosheid**, ongeduld door **Gods** genade overwonnen. **Denk** daarbij **aan** Psalm 10 : 14: 'Gij ziet het, want Gij aanschouwt moeite en verdriet om het in **uw hand** te leggen'. Alles wat je niet uit, blijft in je leven vastzitten. Daardoor raak je **verbitterd**, overstelpt door moeite, door **leed**, je houdt je groot tegenover God, je handhaaft jezelf in al je ellende, tot eigen schade.

Omgaan met boosheid

In **Efeze** 4 : 26 schrijft Paulus specifiek over het **omgaan** met je boosheid. 'Geraakt gij in toorn, **zondig** dan niet: de zon **mag** niet **over** een

opwelling van uw toorn ondergaan; en geef de duivel geen voet.' Deze woorden worden weleens w opgevat: jij mag eigenlijk niet boos **zijn**. **Dat** is zonde. Als het je toch overkomt, moet je het dezelfde dag **nog** goedmaken. Het **gaat hier** wat te ver om het verschil tussen gerechtvaardigde en zondige toorn breed uit te leggen. Ik vermeld alleen dat de **voorbeelden** van de Here Jezus Zelf aangeven dat niet elke toom per **definitie** zonde is: Marcus 3 : 5; Johannes 11 : 33, 38 en de geschiedenis van de **tempelreiniging**. Paulus bedoelt dat toom niet tot zonde mag worden! Laat die boosheid **niet** zitten. Want boosheid die zich in je leven ophoopt, leidt **onvermijdelijk** tot **verbittering**. En dat is dan **weer een** invalspoort voor de **duivel**. Hoe vaak gebeurt het niet dat mensen heel veel boosheid **ingeslikt** hebben en opgeslagen van vele jaren, van allerlei situaties waarin ze meenden niet **boos** te mogen zijn. Maar als je dan een keer boos wordt, is die boosheid overweldigend verpletterend. Want dan **ben** je niet **alleen** maar **boos** over wat er op dat moment gebeurt, maar komt er tegelijk heel veel oude boosheid **mee**. Tal van ouders kunnen zich daar wel iets bij voorstellen: dat boosheid op je kind **dan** soms in geen **enkele** verhouding staat tot wat het kind gedaan heeft.

Opvoeding

In de pastorale praktijk blijkt heel vaak dat gemeenteleden niet voldoende in staat **zijn** om op een evenwichtig manier met hun gevoelens om te gaan. Dat **kan** in een aantal gevallen leiden tot diepe gevoelens van eenzaamheid, zelfs in een zogenaamd gezellige gemeente, waar je heel **veel** **kennissen**, maar weinig echte vrienden hebt. Het kan **ook** leiden tot verwijdering in huwelijken, elkaar **niet** **wezenlijk** kunnen bereiken. Een ander niet te vergeten gevolg: allerlei **opvoedingsproblemen**. Want **kinderen** hebben nu eenmaal de neiging

om sterk te reageren op emotionele tekorten en problemen bij de **ouders**. In dat verband is het niet verwonderlijk dat er **in** sterk toeneemende mate hulp gezocht wordt bij professionele hulpverleners en dat ook **ambtsdragers** in toenemende mate met deze problematiek geconfronteerd worden. Bij alle denkbare verschillen komt er telkens toch een gemeenschappelijk element **naar** voren: we hebben het nooit **geleerd** om **op** een goede manier met onze emoties om te gaan. **Vaak** is het al **moeillijk** om te erkennen dat er in je leven allerlei 'negatieve' emoties aanwezig zijn, als **hose**heid, verbittering, verwijt, teleurstelling, eenzaamheid, afwijzing. Vooral niet als die zich richten tegen je eigen ouders (**wat** uw vader en uw moeder), of zelfs tegen de Here Zelf. Vervolgens valt het niet mee om daar mee om te leren gaan en te **ontdekken** dat je door een goede verwerking veel meer ruimte **krijgt** om ook positieve emoties te ervaren. En het moeilijkste **komt** daarna: om zo met je kinderen om te gaan, dat zij wel tijdig leren omgaan met **hun** gevoelens. **Want** dat is de enige manier om de neerwaartse spiraal waarin in deze tijd veel **kinderen** van God gevangen zitten, te doorbreken. Laat er in de **opvoeding** veel meer **ruimte** komen voor de eigen emotionaliteit van het kind. Demp **allerlei** gevoelens niet haastig af, omdat ze moeilijk zijn, of als negatief ervaren worden, of als ongewenst gedrag terzijde worden geschoven. Als je kind boos op je is, begin dan niet met: jij mag niet boos zijn. Want dat kind is het wel. Maar leer het omgaan met die boosheid. Accepteer je **kind** **ook** in zijn boos-zijn. **Dan** komt er ruimte om die **boosheid** te **overwinnen**. Hetzelfde geldt van verdriet. Wat kan een kind **verdrietig** **zijn** als zijn hamster dood in de **kooi** ligt. Hoe **gemakkelijk** wordt dat verdriet **geminimaliseerd** en feitelijk **onmogelijk** **gemaakt**: 'kom op, we **gaan** gauw een nieuwe hamster kopen, dan hoeft jij niet meer verdrietig te zijn!'

Verdieping van relaties

Wanneer we weer leren ontdekken wat een schitterend geschenk God **ons** in onze gevoelens gegeven heeft, **dan** zal het leren gebruiken daarvan belangrijke gevolgen hebben voor ons leven met de Here en met elkaar. **Niemand is bang** om **zijn** verstand te gebruiken. Dat wordt **van jongsaf** gestimuleerd. Maar **velen** zijn **wel bang** om hun gevoelens te ontdekken, te ontwikkelen en een rol te laten spelen in hun leven. Maar door **een** eenzijdige **nadruk op je verstandelijke vermogens**, en door **een** onjuiste voorrangspositie van je verstand, is het gevaar groot, dat **ook** in al je relaties het verstandelijke element **domineert**, of de voorrang krijgt. In dat verband **is** de term 'verstandshuwelijk' een treffende **uitdrukking**. Juist door gelijkwaardig aan je verstand **ook** ruimte te geven aan je gevoelens, **ontstaat** er een gezonde emotionaliteit, die een verdiepende invloed op je relaties heeft. Dat geldt niet **alleen** in **onze onderlinge omgang**, maar **evenzeer** in ons leven met de Here. **Als** bij belijdenis en avondmaal van ons gevraagd wordt een afkeer van onszelf te hebben vanwege **onze** zonde, dan is dat een woord **dat** diepe emoties **behoort** te raken, **gevoelens van afkeer**. Dat is meer dan alleen maar **gedachten van afkeer**. **Wanneer** je je emotionele mogelijkheden **toegesloten** hebt, **dan blijven** catechismusantwoorden als 89 en 90 klinken, die **wel** je oren **bereken**, en **verstandelijk toe te stemmen** zijn, maar **niet** werkelijk het diepst van je hart raken. **Als verdriet niet hoort en eigenlijk niet mag**, als je **dat hoort weg te stoppen** diep in jezelf, hoe **zul** je dan ooit tot oprechte droefheid komen, dat jij God door jouw **zonden** **vertoord** hebt? Maar tegelijk: **wanneer** je totale emotionaliteit geremd of toegesloten is, hoe **ml** je dan ooit komen tot de hartelijke vreugde door God in Christus?

Een meer evenwichtige emotionele ontwikkeling kan ons veel toegan-

kelijker maken voor Gods onvoorwaardelijke **Vaderlijke**, voor het **onvoorstelbare** wonder van de vergeving van **onze zonden** door het offer van **onze** Here en Heiland, en voor het herscheppende **werk** van de Heilige **Geest**.

We hoeven niet bang te **zijn** voor de **scheppingsgaven** van onze God. De duivel is geen **eigenaar** van onze gevoelens en mag dat daarom **ook** niet zijn. Want de Heilige Geest herschept ons als complete

mensen, met verstand en gevoel, tot eer van God. Die prachtige **gaven** mogen wij niet laten liggen, uit angst of onwennigheid. Het soms heel pijnlijke proces van emotionele groei geeft uiteindelijk echt en diep **contact** met je Vader in de hemel, met je trouwe Heiland **Jezus Christus**, met **elkaar** en niet te vergeten met jezelf. Want het heeft God behaagt **jou** met gevoel **te** scheppen.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het maar het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst er te zijn wanneer Donatus het meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is k i m voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de kracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat er ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk

gesprek met één van onze adviseurs. Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB 's Hertogenbosch, tel: 073-122166

OPGEZADELD MET EEN DOMINEE...

M. te Velde

In het juni-nummer van *Kivive* stond een interview met Mieke Brink-Blijdop. Het ging over kerken. 'Ik bid voor **opwekking in de kerken**' stond erboven. Er stonden ook een paar passages in over dominees. Dominees die het eigenlijk nooit hadden moeten worden. Waar de gemeente maar lelijk mee zit 'opgezadeld'.

ik citeer even de bedoelde passages. Vraag: Hoe kan het toch dat vanuit de Theologische Universiteiten, zoals die van Kampen, dominees komen die gewoon niet op de kansel horen?

Antwoord: Iemand kan in de loop van zijn leven natuurlijk wel veranderen. En gelukkig wordt er in Kampen wel meer aan gewerkt. Toch denk ik dat we elkaar gekregen hebben als broeders en zusters. Als je als gemeente met een predikant opgezadeld zit die nooit een beroep zal krijgen, moet je dit zien als een kruis van de gemeente.

Vraag: Maar je mag toch wat verwachten van een dominee?

Antwoord: Zeker, daarom zal de Here tegen bepaalde dominees in het Oordeel zeggen dat ze meer hardden kunnen doen. Ze zullen gered worden, maar als door vuur heen. Jongeren hebben ook de taak een dominee hierop te wijzen. Maar als een kerkeraad er met aan werkt, dan heeft de dominee de stimulans ook niet. De jeugd hoort ook bij de gemeente. En we meten elkaar en iedereen steunen. En in een gemeente waarmee het slecht gaat is dit een mare opgave.

Moeilijk

De redacteurs van *Kivive* en mevrouw Brink speken zich hier openhartig uit over een moeilijk en gevoelig punt: het functioneren of liever: het niet goed functioneren van sommige dominees. Dat is niet bepaald een onderwerp dat je gemakkelijk publiek bespreekt. Korte uitspraken hierover zijn ook al gauw onbillijk en eenzijdig. Maar is het waar? Zijn er hier en daar dominees die niet goed functioneren? En hoe moet het dan met hen? Of hoe moet het met de gemeente waar ze werken? Is het voor de gemeente een kwestie van 'tanden op elkaar en volhouden maar'?

Ik geloof inderdaad op basis van allerlei signalen die ik krijg, dat er op dit gebied her en der problemen zijn. Nu er eenmaal openlijk in *Kivive* over geschreven is, lijkt het me goed om vanuit de gezichtshoek van kerkrecht en gemeenteopbouw er eens iets over te schrijven.

Kritiek in de gemeente

'Die man had helemaal geen dominee moeten worden.'

Gemeente in opbouw

'Als hij in het bedrijfsleven zat, hadden ze hem allang een andere functie gegeven.'

Dat soort uitlatingen is meer dan eens in de kerken te horen. Er leeft in de gemeenten behoorlijk wat kritiek. We zijn trouwens wel gewend om alles wat we horen en meemaken nogal kritisch te toetsen. We horen en zien bijvoorbeeld vaders, moeders, leraren, bazen, ministers bezig. En we hebben er ons oordeel over. En we durven best te zeggen wat ze volgens ons fout doen. Kritiek, mensen beoordelen op hun functioneren, is een heel algemeen verschijnsel. Dat treft ook de dominees die we meemaken.

Mág dat dan allemaal? Mag je alles maar zeggen? Mág je eigenlijk wel kritiek hebben op een preek of op een manier van catechisatie geven van een dominee? Is dat werk niet te heilig voor kritiek? Hij is toch een knecht van God, die m e n s God ons aanspreekt?

We moeten, denk ik, wel onderscheiden tussen twee soorten kritiek. Ik spits het nu maar even toe op de prediking. Er is bij sommigen in de gemeente een gemakkelijke en ongeestelijke kritiek. Daar zit geen liefde in en geen geloof. Daar zijn mensen gewoon heel oppervlakkig en geseculariseerd. Mag. Ze horen een preek. Het spreekt ze niet aan. Ze zijn snel met hun conclusie. Op het kerkplein. Of onder de koffie. De preek was 'waarde-loos'. 'Die man kan er niets van.' 'Hij had beter loodgieter kunnen worden.' Hard en liefdeloos. Voor zo'n manier van kritiseren is niemand immuun! Je kunt zo maar hebben dat je op een afstandelijke, consumptieve manier in de kerk zit. Je stelt je weinig ontvankelijk op. De dominee moet zich elke zon-

dag weer voor jou waarmaken. Hij schiet daarin al **gauw** tekort. En jij laat je na **een** paar teleurstellende ervaringen maar moeilijk meer méénemen door een **preek**.

Op m'n **manier** ontnem je jezelf alle **stichting**. Het is niet **gauw** meer goed. En geestelijk raak je hoe langer hoe meer ondervoed. Tegen **zulke kritiek** moeten we elkaar waarschuwen. Hier ben je in het reageren op je dominee niet meer uit geloof en met respect en **bid-dend** bezig. Het staat niet in **een** geestelijk kader.

Maar er is ook een **kritiek** die uit **een** oprecht gelovig hart komt. Serieuze en meelevende **kerkleden** kunnen langzamerhand een **stuk** onbehagen bij zich voelen **groeien**. Er zijn tijden in onze kerkgeschiedenis **geweest**, dat er sterke remmingen **waren** om zo'n **gevoel** bij **je-zelf** & ruimte te geven en om je daarover tegen anderen uit te spreken.

Maar zulke remmingen zijn er in de **kritische** en openhartige **samenleving** van vandaag maar **weinig**. En dus durven we het te zeggen. Eerst tegen **elkaar** thuis. Al **gauw** ook in gesprekken met vrienden. En tenslotte op het huisbezoek en in een brief aan onze dominee. Of op de **kerkeraad**, als we ouderling of diaken zijn.

Is zulke kritiek verkeerd? Mag dat niet? Moet je het **gewoon** maar accepteren zoals een dominee is en preekt en functioneert? Volgens **mij niet**. Als de **kritiek** maar **door** geloof en liefde en respect en goede wil gedragen en bewaakt wordt. **Naar** zulke kritiek moet ook geluisterd worden.

Mijns inziens **worden** er in **onze** gemeenten van de kant van wijze en gelovige mensen, zowel ouderen als jongeren, menigmaal terechte **aanmerkingen** gemaakt. Er is bij hen soms een oprechte geestelijke nood. Een belangrijk deel van de critici zoekt heus geen populaire bloedeloze verhaaltjes of een goedkope, vrijblijvende **boodschap**.

Maar ze willen iets anders dan een massief betoog over een tekst of

een vlakke en algemene parafrase ervan. Ze willen graag geestelijk **gevoed** worden. Ze zoeken het **lé-vende** Woord, de **lévende** God. Ze **willen** graag een existentiële **prediking**. Die je voor het aangezicht van de Here neerzet. Die je **ráákt** in je dagelijks bestaan. Die een warme godsvrucht ademt. Die wijde perspectieven geeft. Je hebt het zo nodig!

En **dan** worden ze **soms** zondag aan zondag **teleurgesteld**. Er is **ook** weinig hoop op verandering. Daar nichten ze onder. En ze maken zich zorgen over hun **kinderen**. En over de **opbouw** van de kostbare **gemeente** van de Here Christus. En over onze uitstraling **naar** anderen toe.

Deze nood gaat **ons** allen aan! **Predikanten** hebben **in** de opbouw van de gemeente een heel belangrijke functie. Daarom is er alle reden om ons de vraag te stellen: **hoe bevoor-**deren we het **goed functioneren** van predikanten? En **wat** doen we als het daarmee niet goed **zit**?

Crisis in de pastorie

We willen eerlijk met deze dingen bezig zijn. Daarom moeten **we** niet alleen iets zeggen over nood in de gemeente, maar **ook** over nood in de pastorie. **Ik denk** dat **die** nood er in verschillende pastorieën is. Ik weet niet hoeveel daarvan naar buiten komt. Maar **als** je even nadenkt, **dan** kun je **wel** begrijpen dat predikant zijn in onze tijd **enorm** hoge eisen aan **een** mens stelt. En dat het **soms** niet meevalt daarin staande te blijven en **goede** moed te houden.

Er wordt van alle kanten veel van je verwacht. Je moet prima preken leveren. Op een stimulerende manier de kerkdiensten leiden. Je moet de jeugd op **catechisatie** 'aan-kunnen' en ze nog veel meegeven **ook**. Je moet in allerlei pastorale situaties goed reageren. De mensen moeten wat aan je **hèbben**. En in de kerkeraad moet je goede leiding geven. Je moet progressieve en conservatieve mensen bijeen weten te

houden. Je **moet** 'klantvriendelijk en stressbestendig' zijn, net als de **functionaris** die laatst gevraagd werd in een advertentie van Baan Automatisering. En zo kunnen we nog wel een poosje doorgaan. En als het dominee-zijn je dan niet **zo goed** afgaat, steekt al **gauw** de kritiek de kop op. **Gereformeerde** mensen **zijn** behoorlijk geduldig en tolerant voor **een** predikant. Maar **het** heeft grenzen. En die **grenzen** zijn wel wat krapper getrokken **dan** tien of twintig jaar geleden. **Mensen** worden kritischer. En minder **duldzaam**.

Stel u dan **maar** eens voor **wat** het voor **een** predikant betekent, als hij merkt dat een flink deel van zijn **gemeente** hem eigenlijk als niet zo bekwaam beschouwt. Hem **eigenlijk** liever kwijt **dan** **rijk** is. Wat **een** **k-**dreiging en verdriet en spanning roept **dat** op **voor** de dominee en zijn gezin!

Zulke dominees die onder **kritiek** liggen, **zijn** niet altijd verstandig. **Sommigen** doen en zeggen ronduit domme dingen. Of ze hebben geen reëel zicht op hun eigen **kunnen**. Ze kruipen soms weg achter hun ambt. Dan maken ze zich sterk met onwijze **machtswoorden**. **Daarmee** maken ze de problemen snel groter. Anderen worden hoe langer **hoe** onzekerder. **Regelmatig** vallen ze uit. Kunnen het **werk** niet meer aan. Moeten een periode afstand nemen. Zouden misschien soms liever iets anders gaan doen. Als ze **maar** zonder problemen en zonder gezichtsverlies **een** andere baan konden krijgen.

Ook **zulke** crisis en nood in pastorieën gaat ons allen aan! Hoe **kunnen** **we** biddend (dat eerst!) en **werkend** **zulke** nood helpen peilen en oplossen? Hoe **kunnen** **we** helpen voorkomen, dat dominees stuklopen?

Uit het voorafgaande zal duidelijk zijn, dat wij volgens mij in deze problematiek **samen** verantwoordelijk zijn. **Zitten** we 'opgezadeld' met een predikant die eigenlijk nooit predikant had moeten worden? Dat woord 'opgezadeld' trekt

het beeld scheef. Het lijkt **alsof** de **kerk** er niets aan kan doen. Maar zo is het niet! We zijn samen **ver**antwoordelijk! Daar legt mevr. Brink terecht veel **nadruk** op. We zijn als **kerken** en kerkleden **samen voor** het functioneren van onze dominees **verantwoordelijk!** Want allereerst: **we** leven samen in de ene gemeente van de Heer. **Eén** Heer, **één** geloof, **één** doel: de eer van God en de **redding** van mensen. Dat **verbindt** ons toch existentieel aan elkaar?! **In de kerk** kun je **kritiek** niet laten uitlopen op een houding van: 'ga heen en word warm'.

En verder is er dan ook **een** concrete verantwoordelijkheid van de gezamenlijke kerken voor de dominees. We hebben **hen** toegelaten en **gevormd** aan 'de **School der kerken**'. De professoren daar hebben hun onder toezicht van kerkelijke

curatoren en **van synodes capabel** verklaard en **een kandidaats-** of doctoraal-bul gegeven. En de kerken in een regio hebben hen geschikt verklaard en beroepbaar gesteld na **een preparatoir classisexamen**. Er zijn wellicht allerlei fouten gemaakt. Het had misschien in Kampen en op de classis **anders** moeten. Ik **kom** daar **nog** op terug. Maar het is **wel** gebeurd. De kerken als totaal zijn in principe **verantwoordelijk voor** de opleiding en toelating van iedere predikant. We hebben als gemeente vervolgens **zelf** een beroep uitgebracht. We hebben iedere predikant nog eens weer peremptoir geëxamineerd **vóórdat** hij naar **zijn** eerste gemeente **ging**. We hebben **zelf** met **zijn** bevestiging ingestemd. En dat **verkiezen**, beroepen en approberen **gold** niet **alleen** bij het begin van zijn loopbaan, maar ook elke

keer als hij naar een andere gemeente **ging**. Tekens hebben de gemeenten dan 'ja' tegen hun nieuwe dominee gezegd.

Het is daarom niet eerlijk om als het niet goed gaat ineens aan de overkant **van** de streep te gaan staan. En de Zwarte Piet eenzijdig **naar** de predikant te schuiven. Het is niet **zijn probleem** en zijn verantwoordelijkheid alleen. De gemeente is niet **maar** 'opgezadeld' met iets waar ze gewoon niets aan doen kan. Als het niet **goed** gaat, dan zijn we daarvoor met **zn** allen verantwoordelijk! En dus moeten we met **zn** allen in geloof en verantwoordelijkheidsbesef over deze dingen nadenken en doorpraten!

In twee volgende artikelen wil ik **nader** ingaan op **oorzaken** en oplossingen. Hoe komt het toch dat er zulke problemen zijn. En wat kunnen we er aan doen?

ZENDING
DICHTERBIJ

Dr. L.J. Joosse (red.)

Uitstralen is werven

– over missionaire opbouw van de gemeente –

Waarom zijn er maar zo weinig allochtonen die een leidinggevenderol vervullen in de gereformeerde gezindte? **Terwijl** er **tóch** missionaire activiteiten zijn onder deze allochtonen en asielzoekers. Welke **uitstraling** hebben zij naar andere groepen allochtonen in onze multi-culturele samenleving? In bundel 3 wordt de rol die de **gemeente** hierin heeft te vervullen, overeenkomstig de bijbelse opdracht, nauwkeurig onder de loep genomen. De auteurs geven bovendien praktische richtlijnen voor werk onder allochtonen.

Medewerkers aan deze bundel zijn:

Dr. L.J. Joosse (red.), dr. T. Bienen, dr. Chr. Fahner, drs. D. Griffioen en dr. A. Noordegraaf.

plm. 118 pag., paperback, f 16,95.

Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 01100-15591, Fax 01100-16492

Ervaring: niet los verkrijgbaar

Ds. GSA. de *Knegt* schreef in De *Waarheidsvriend* over de Heilige Geest. Wie is **Hij** en **wat doet Hij**? Hij **maakt** dat wij geloven. Dat is niet iets van het verstand alleen. Het raakt je helemaal. Er is **ook** een ervaren van het geloof. **Of**, zoals De *Knegt* het zegt: geloof gaat nooit buiten bevinding om. In het nummer van 24 mei 1995 gaat hij dan verder:

De bevinding moet echter niet opgevat worden als **een** artikel dat los verkrijgbaar is. Met andere **woorden**: zij staat niet los van het geloof!

De bevinding geeft aan het **geloof** warmte. Men **kan** het altijd horen en zien of het geloof **een doorleefd geloof** is. De **bevinding** van het geloof komt ook altijd op uit het Woord. Wie haar daarvan loskoppelt, loopt het **gevaar** het Woord als een werk van de Heilige Geest onder te **waarderen**. Met **name** de reformatie heeft grote **nadruk** gelegd op het Woord. Het '*sola scriptura*' is door haar sterk onderstreept.

Calvin

Uit vrijwel al **z'n** geschriften weten **wij** dat Calvin een **vroom** man is geweest. In zijn theologie legde hij veel nadruk **op** het werk van de Heilige Geest in de mens. Om **die** oorzaak **wordt** hij niet alleen de **theoloog** van het Woord, **maar** ook de **theoloog** van de Heilige Geest genoemd. Dat deze benaming terecht is, blijkt onder andere uit de *Institutie* waarin door hem **een heel** boek aan het werk van de Geest wordt besteed. Behalve de *Institutie* zijn ook **zijn** vele **commentaren** een bewijs dat **Calvin** zich veel bezig heeft gehouden met de **Persoon**

en het **werk** van de Geest. Terecht was dan **ook** Calvijns **lijfspreuk** die luid&: 'Prompt en oprecht geef ik mijn **hart** aan U'. Deze **lijfspreuk** heeft alles te maken met het werk van de Heilige Geest. Calvin kent de **het werk** van Gods Geest uit **eigen** ervaring. Voor hem is **een waar(achtig) geloof** meer een **zaak** van het **hart** dan van het hoofd. In de *Institutie* **omschrijft** hij het geloof met deze woorden: 'Wij **noemen** het **een** vaste en zekere kennis van Gods **welwillendheid** jegens **ons**, gegrond op de waarheid van de vrije beloften in Christus, die geopenbaard is aan **ons** verstand, maar **ook** verzegeld aan ons **hart** door de Heilige Geest'.

Het zal ons wel zijn opgevallen uit de zin die ik neerschreef, dat bevinding of ervaring **voor**de reformatoren uit Genève niet een zelfstandige **bron** van **kennis** is. Zij is in **geen** geval los te **denken** van de **Schrift**. **Altijd** is de bevinding of ervaring verbonden met de Schrift. Op het Woord zal men telkens moeten **terugvallen**. Met **name** dient dit te gebeuren als er **allerlei tegenstrijdige gevoelens** en **ervaringen** ontstaan.

Het getuigenis van de Schrift is dan beslissend. **Calvin** zegt dan zo mooi dat wij niet te rade moeten gaan bij mensen, **ook** niet bij vrome mensen (**kinderen** Gods), maar dat wij ons oor te luisteren moeten leggen aan het **Woord**. Mensen, 66k vrome mensen, kunnen dwalen. Het Woord **daarentegen** biedt **onbedriegelijke zekerheid**, omdat **het** Woord **een schepping** van de Heilige Geest is.

Dat Calvin **naast** een **bekwaam theoloog** **ook** **een** pastor bij **uitnemendheid** is geweest, blijkt uit de brieven die **hij** heren der heeft rondgestuurd. In **één** van die brie-

M meegelezen

ven schrijft hij dat het kan voorkomen dat wij niets meer voelen en dat iedere bevinding of **ervaring** is verdwenen. In zo'n toestand, zegt Calvin, blijft **ons** niets over dan te vertrouwen **op** de 'naakte beloften' van het Woord. **Immers**, die 'naakte beloften' zijn het werk van Gods Geest!

Wezelse Artikelen

Bij Calvin zal men **het** woord 'bevinding' zelden of nooit tegenkomen. Hij spreekt meer over de **experientia** (ervaring) van het geloof. Die ervaring is voor hem heel belangrijk. Toch speelt deze **ervaring** bij hem **een** ondergeschikte rol. Of het **ook** met zijn ingetogenheid heeft te **maken**, is mij niet bekend, **maar** als Calvin over de ervaring van het geloof spreekt, heerst die ervaring nooit over het geloof. Van een overheersende rol is geen sprake. Zij is ondergeschikt aan het geloof.

De basisbeweging

Het *Oecumenisch Bulletin* van de Raad van Kerken in Nederland biedt in het **julinummer** een 'kerktekening' van de zogenoemde **basisbeweging** van **kritische groepen en gemeenten** in Nederland. **Hoe** is deze ontstaan en wat wil zij?

Ontstaan van de basisbeweging: geschiedenis in vogelvlucht

In 1972 ontstaat na een vergadering van een aantal mensen dat ideeën heeft over een basisbeweging het plan een 'Informatiebrief' uit te geven (1973). In 1975 wordt de werkgroep 'dienst aan basisgroepen en kritische gemeenten' ingesteld. In 1977 verschijnt 'een oproep van een basisbeweging'. Een

citaat hieruit: 'Het woord "basis-groep" geldt intussen in ons land als een verzamelnaam voor christenen die iets te goed zowel de Bijbel als de krant gelezen hebben om zich nog verder te laten inpakken door een wereldvreemde vrijblijvend kerkgebeuren... Hun aantal varieert van twee of meer die uit pure wanhoop dan maar samen een boek bespreken tot tweehonderd of meer die samen zoiets als een kritische gemeente vormen: van praathoeke tot werkplaats, van alternatieve liturgie tot derdewereldwinkel...' Vele mensen voelden zich hierdoor aangesproken.

Tijdens het eerste congres op 12 maart 1978 is de Dominicuskerk afgeladen vol. Organisatorisch komt er veel op gang en in 1979 onderschrijven 41 groepen het 'eerste Visie en Program', dat nog steeds de basis van de Basisbeweging Nederland (BBN) is. Er is voor een verenigingsstructuur gekozen; een zo democratisch mogelijk model. De groepen zijn als groep lid van de vereniging. Zeer belangrijk is dat iedere groep autonoom is en dus met Visie en Program als uitgangspunt eigen keuzes kan maken. Iedere groep heeft een vertegenwoordiger in de landelijke Raad (die momenteel minimaal driemaal per jaar vergadert). Iedere groep heeft, ongeacht de grootte, één stem. De Raadsvertegenwoordigers kiezen een bestuur, dat de dagelijkse gang van zaken regelt. 'Uittocht' wordt het blad van de BBN. Aan de hand van Visie en Program worden werkgroepen ingesteld, zowel op maatschappelijk als op theologisch vlak. De contacten met verwante organisaties, zowel hier als in het buitenland, zijn van belang.

Waarnemen in de Raad van Kerken

Het contact met de Raad van Kerken (RvK) resulteert uiteindelijk in een waarnemerschap dat de BBN in 1981 krijgt aangeboden door de RvK voor de duur van één jaar. Na bespreking van de door de BBN geschreven evaluatienota en een aan-

tal voorwaarden over en weer wordt het waarnemerschap hierna met twee jaar verlengd. Bij de viering 'Om nieuwe Adam' van tien jaar Visie en Program heeft de toespraak '& BBN waargenomen' van de toenmalige voorzitter van de RvK, dr. D.C. Mulder, bijgedragen aan de goede verstandhouding tussen BBN en RvK.

Op dit moment is het waarnemerschap in de RvK een uitgesproken prioriteit binnen de BBN. Wel wordt deze waarnemersplek niet alleen als plek voor de BBN gezien, maar ook als vertegenwoordiging voor mensen die in onze samenleving gemarginaliseerd worden. Op dit moment neemt de BBN door middel van een vertegenwoordig(st)er actief deel aan de Raadsvergaderingen en de secties Dienst, Eredienst, Media, Internationale Zaken, Sociale Vragen en De Vrouw in Kerk en Samenleving. Op 25 november jl. heeft (in het kader van de bezoekeronde) een gesprek plaatsgevonden tussen het moderamen van de RvK en een delegatie van waarnemers en bestuursleden van de BBN. Het is belangrijk ook op dit niveau met elkaar in gesprek te blijven.

Het conciliair proces

De BBN besluit hieraan mee te doen en de waarnemers van de BBN in de RvK schrijven een commentaar op de geloofsbrief 'Verbond voor het Leven', die als brochure wordt uitgegeven. Zowel landelijk als plaatselijk vindt in het kader van het conciliair proces van beide kanten kritische samenwerking plaats, want niet alleen op landelijk niveau, maar ook in plaatselijke raden van kerken participeren diverse leden van basisgroepen. Is er in de beginperiode van de BBN nog sprake van een zekere gespannen verhouding met de kerken, mee door het conciliair proces kan het zich afzetten tegen de kerken in de BBN plaatsmaken voor de mogelijkheid binnen de kerken steeds meer bondgenoten te zoeken en te vinden.

De BBN in beweging

De afgelopen jaren vinden na vele, soms heftige, discussies in grijpde veranderingen plaats in de landelijke Basisbeweging. De Raad van de BBN heeft in 1991 besloten de structuur niet meer, maar ook niet minder te laten zijn dan een landelijk platform. Visie en Program blijft het uitgangspunt, want het visioen van een bewoonbare wereld voor allen en al wat leeft, staat nog steeds recht overeind.

Vanuit de visioen willen mensen uit de Basisbeweging werken aan een rechtvaardigersamenleving. Wel vindt er een verschuiving plaats. Deed men in het begin als groep aan acties mee, nu gaat het meer om de persoonlijke betrokkenheid, waar men in vieringen & groep iets over vertelt of om advies waagt. Dit betekent ook dat in de meeste basisgroepen vieringen een centrale plaats innemen. De groepen zijn oecumenisch samengesteld en omdat men niet meer gebonden is aan kerkelijke, liturgische voorschriften is er de mogelijkheid te zoeken naar eigen liturgische vormen en ontstaan nieuwe liederen en gebeden. In vieringen ontmoeten mensen elkaar en krijgen ze nieuwe adem.

Om elkaar te tonen waar je als basisgroep mee bezig bent, is op 12 november jl. een basisdag 'Delen wat je Basis is' georganiseerd, waar groepen op diverse wijzen zich aan elkaar hebben gepresenteerd. In werkwinkels werden inleidingen gehouden en werd gesproken over onder meer ecologie en vrouwenhandel. De dag werd met een gezamenlijke viering afgesloten.

Momenteel wordt gestart met de voorbereidingen van de Nederlandse delegatie tot deelneming aan het vijfde Europese Basiscongres, dat van 30 november-3 december 1995 zal worden gehouden in Genève.

Thema is: 'De toekomst van basisgroepen'. Het Zwitserse gastland heeft in overleg kunnen organiseren dat we gebruik kunnen maken van faciliteiten van de Wereldraad van Kerken.

Bedankt voor Hoogezand-Sappemeer (2e pred. plaats): C. de Putter te Hoogeveen.

Aangenomen naar Gorinchem i.c.m. Sliedrecht: A. van Groos, kand. te Kampen, die bedankte voor Wijnjewoude i.c.m. Oosterwolde.

Opheffing kerk van Creil

Creil – Per 1 juli 1995 wordt de kerk van Creil opgeheven. De gemeente, die in 1959 werd geïnstitu-eerd, groeide uit tot ongeveer hon-

derdtachtig leden. In de loop van de tijd is – mede door de kerk-scheuring van 1968 – het aantal leden sterk teruggelopen. Momenteel zijn het er nog ongeveer 65. Omdat het steeds moeilijker werd de ambten te blijven vervullen, is besloten de gemeente op te heffen; de leden sluiten zich aan bij de kerk van Emmeloord.

Adreswijzigingen e.d.

Alphen aan den Rijn * Scriba: N.A. van der Mark, Papiermolen

57, 2406 KN, ☎ (01720) 9 29 16.

kerkblad: Schakel, P. van der Wal/Mevr. T. van der Wal-de Haan, Stortemelk 76, 2401 CA, ☎ (01720) 4 13 18 (pag. 127).

De Bilt/Bilthoven * Predikant: G. Hagens jr., A. Nobellaan 96, 3731 DX De Bilt, ☎ (030) 20 07 93 (pag. 15 en 111).

Berkum * Scriba: O. Westra, Spiekerbrink 4, 8034 RB Zwolle, ☎ (038) 53 33 20 (pag. 86).

Bruchterveld * Scriba: D.E. de Vries, Juffr. Schefferstr. 6, 7695 SN (pag. 77).

De HEERE, onze trouwe Verbondsgod, heeft in Zijn genade vanwege het verzoenend bloed van Zijn Zoon, Jezus Christus, tot Zich genomen in Zijn eeuwige heerlijkheid onze innig geliefde, blijde vrouw, moeder, schoon- en grootmoeder

Jannetje van der Ros-Waalewijn

in de leeftijd van 77 jaar.

Amsterdam, 22 april 1918 – Apeldoorn, 12 juni 1995

Zij heeft haar langdurige, slopende ziekte tot aan haar levenseinde in Gods kracht blijmoedig gedragen en is ons en anderen daarin tot voorbeeld geweest. Zij is in volle vrede in Christus ontslapen.

Apeldoorn	B. van der Ros
Kampen	Klaas en Harma van der Ros-Holtland
	Michiel, Christel, Iris
Apeldoorn	Peter en Annemarie van der Ros-Tielemans
	Annegreet, Jan, Liesbeth, Rick
Zwolle	Hans en Ineke Hoogerduijn-vander Ros
	Marnix, Laurens, Karlijn, Allard, Florian
Nieuwegein	Ruud van der Ros en Ingrid Poelhekke
	Joris
Braypark (Australië)	Frank en Jeanette van der Ros-Driezum
	Steven, Luke, Sarah
Ede	Jan en Marjo Baardman-vander Ros
	Marlies, Roderik, Rosalie

Zuiderlaan 31, 7322 HL Apeldoorn

De teraardebestelling heeft plaatsgehad op de gemeentelijke begraafplaats aan de Soerenseweg te Apeldoorn op zaterdag 17 juni.

Delfzijl * *Scriba*: P. Drijfhout, Tuka 5,9932 HL, a (05960) 2 82 15 (pag. 35-34).

Haulerwijk * *Scriba*: A.H. Noppers, Postbus 55,8433 ZT, ☎ (05161) 17 18 (pag. 64).

Mussel * *Scriba*: L. Meems, Musselweg 84,9584 AG, s (05994) 5 43 64 (pag. 70).

Ridderkerk * *Scriba*: F. Driesens, Erasmuspark 36,2984 GB, ☎ (01804) 2 15 17 (pag. 139).

Surhuisterveen * *Scriba*: L. v.d. Heide, Postbus 142,9230 AC, ☎ (05124) 23 69 (pag. 58).

Tiel * *Scriba*: W. van Harten, ☎ (03440) 1 30 85. Diaconie: G.J. van Keulen, ☎ (03440) 1 41 91 (pag. 93).

Kerkdiensten Vrouwenpolder

Door de Gereformeerde Kerk van Vrouwenpolder zullen tijdens de vakantieweken in de zomer van 1995 de volgende kerkdiensten worden belegd:

– t/m 2 juli en vanaf 27 augustus in het kerkgebouw, Schoolstraat 9 te Vrouwenpolder, om 9.30 en 14.30 uur (avondmaal 's morgens op 25 juli);

– van 9 juli t/m 20 augustus in het kerkgebouw, Schoolstraat 9 te Vrouwenpolder, om 8.45, **10.30 en 14.30** uur; in de **Zionskerk**, Duinweg 36a te Oostkapelle, om 16.30 uur en – vanaf 16 juli – in het dorps huis, Nieuwsstraat 46 te **Kamperland**, om 10.00 en 14.30 uur. (Men mekt nog preekvoorziening voor twee diensten op zondag 14 juli. Daarover kunnen gegadigden contact opnemen met mevr. W.F. Schoe-Duvekot, Elzenoordlaan 11,4354 AH Vrouwenpolder, ☎ (01189) 1719. Tevens wordt nog gezocht naar organisten voor de begeleiding van de **gemeentezang** van 9 juli tot 20 augustus. Daarover kan men contact opnemen met J. Wafel, Nieuwstraat 8,4354 AW

Vrouwenpolder, ☎ (01189) 1559.)

Catecheet gezocht voor Brunssum

Per 1 september a.s. wordt in de gemeente Brunssum-Treebeek de wijk Brunssum vacant. In verband hiermee wordt gezocht naar iemand die catechisatie kan geven aan de groepen 12/13 jr., 14/15 jr. en 16 jr. e.o.

Nadere inlichtingen kunnen worden verkregen bij ds. Moedt, ☎ (045)25 34 67, of L. Tijssen, ☎ (045) 22 84 26. Schriftelijkereacties gaarne aan het adres van laatstgenoemde, Jupiterstr. 4,6446 RW Brunssum.

Rectificatie

In De **Reformatie** van 10 juni (nummer 37) is per abuis een adreswijziging van de scriba te Diever opgenomen. Onze excuses daarvoor.

Abraham, Isaak en Jakob

– begenadigde voorvaders –

Dr. W.G. de Vries

Dit boek is een vervolg op 'Van Adam tot Abram', Het geeft inzicht in de belangrijkste gebeurtenissen van het boek Genesis. De auteur behandelt uitgebreid diverse facetten zoals 'verbondstrouw', de startblokken van de kerk, 'verbondszegen' en 'verbondswonder',

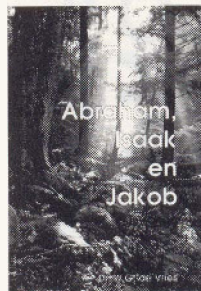
In kernachtige, heldere stijl laat hij ons hiervan de diepere betekenis zien. Daarbij heeft de auteur meer dan 100 vragen geformuleerd ter meditatie.

206 pagina's, gebonden. f 28,-.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 01100-15591, Fax 01100-11992

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.